

196

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ: Антонъ Борлаковъ.

Одобрено отъ Министерството на народното просвѣщение
за училищнитѣ библиотеки съ окр. № 9925 отъ 11 априль
1921 г. и за народнитѣ читалища съ заповѣдь № 2664 отъ
13 августъ 1931 год.

ГОДИНА XV.

КНИГА 1.

октомврий 1935 год.

== ВАРНА ==

ул. В. Левски, 12.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. Отъ теорията за практиката.

1. К. П. Домусчиевъ — Изследване на детската индивидуалностъ.
2. Ив. Петковъ — Обяснително четене.
3. Б. Върбановъ — Ръчната работа и рисуването въ първо отделение.
4. Ат. Чешмеджиевъ — Игра и театъръ.
5. Асенъ Ал. Спасовъ — Ученически кооперации.

II. Изъ практиката за практиката.

1. М. Периклиева — Вѣтрна мелница.
2. М. Периклиева — Лекъ вѣтрець задуха (иллюстративна игра).
3. Г. П. Василевъ — Градската улица презъ есеньта.
4. Ант. Борлаковъ — Лалугеръ.
5. Ив. Георгиевъ — Изваждане единици отъ десетици.
6. Ас. Стояновъ — Родина.
7. Пан. Бояровъ — На училище.
8. Йорданъ Г. Пенчевъ — Сбогомъ, ластовички
9. Пан. Бояровъ — Васела есень.
10. Ганчо Колевъ — Есенна пѣсень.
11. Йорданъ Г. Пенчевъ — Слѣпо гждуларче.
12. Кети Женцеръ — Състезателни итри съ топка.

III. Изъ училището и живота.

1. Физическото възпитание въ Италия.
2. Педагогиката на хитлеризма.
3. Задължения на околийскитѣ училищни инспектори.
4. Искания на Просвѣтния съюзъ.
5. Институтъ за национална култура.
6. За училищнитѣ имоти.
7. Разбирателство между кметове и учители.
8. Последна сесия за държавенъ изпитъ при учителскитѣ институти.

IV. Книгописъ.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ

Редакторъ: Антонъ Борлаковъ.

К. П. Домусчиевъ — София.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДЕТСКАТА ИНДИВИДУАЛНОСТЪ.

Онзи, който не е билъ никога учителъ, не е ималъ работа съ деца, не се е взиравъ и разграничавалъ тѣхнитѣ индивидуални особености, ако се отзове случайно въ едно отдѣление или класъ, за него ученицитѣ ще бждатъ редици отъ еднообразно изфабрикувани индивиди съ еднакви или почти еднакви духовни и физически качества и способности, предъ които стои права клишираната въ ежедневната си практика фигура на учителя, *който обучава*.

Това е само нагледъ. За онзи, обаче, който подхвърли на щателни изследвания и проучвания индивидуалнитѣ особености — духовни и физически — на всѣко отъ тия деца, той ще открие грамадни различия въ способноститѣ, качества и дарованията на всѣки отдѣленъ индивидъ. Съвокупността отъ всички душевни прояви и тѣлесни особености у единъ индивидъ съставятъ неговата *индивидуалностъ*. Индивидуалнитѣ особености съвсемъ не сж еднакви у всички деца, както намъ се струва на пръвъ погледъ. Едно дете е тихо, послушно, обладава силна паметъ, но само къмъ единъ родъ знания, напримѣръ исторически. Друго дете е буйно, палаво, немирно, но е съ силни схващателни способности и не се нуждае отъ зубрене въ учебника. Трето дете удивлява своя учителъ съ изобретателенъ умъ, съ склонность къмъ ржчно материално творчество, като рѣже и пили съ паразитна ловкостъ, а успѣхитѣ му въ областта на научнитѣ дисциплини хвърлятъ въ отчаяние учителя. Въ областта на чувствения и волевъ животъ сжщо се забелязватъ диаметрално противоположни различия: едно дете е болезнено чувствително, а друго — съ грубо притжпена чувствителность и поразително равнодушие. Трето — решително, смѣло, склонно къмъ самоинициатива, устойчиво въ работата, а четвърто на противъ — страхливо, нерешително, колебливо, бързо пада

2 Изследване на детската индивидуалност.

въз отчаяние и отстъпва при най-слаба съпротива или пречка. Въ областта на обучението също така се забелязва коренно различие въ схващателнитѣ способности у децата: едни отъ тѣхъ сж *оптици* (запомнятъ по-лесно, когато гледатъ думата написана); други сж *акустици* (не могатъ да запомнятъ нѣщо, додето не го изговорятъ); трети сж *моторици* — трѣбва непременно да напишатъ онова, което трѣбва да запомнятъ и т. н.

Ето прочее, какво представятъ ония редици отъ ученици въ класа или отдѣлението, които ни се виждатъ на пръвъ погледъ еднообразна маса, която се подава на *общо* обучение. Индивидуалността има грамадно значение въ дѣлото на обучението и възпитанието — училищно и домашно. Тя е краежгълния камъкъ, върху който се гради всѣко правилно и разумно обучение и възпитание. Индивидуалнитѣ особености сж компаса, който трѣбва да направлява учебно-възпитателната работа на учителя.

Съобразява ли се днешното наше училищно обучение и възпитание съ индивидуалнитѣ различия въ способности и дарования у децата? Нагажди ли се обучението и възпитанието съобразно тия индивидуални различия? Проучаватъ ли се и взематъ ли се подъ внимание наследственитѣ и придобити качества у всѣко дете? Правятъ ли се индивидуални книги, въ които да се вписватъ въ партидата на всѣко дете резултатитѣ отъ тия изследвания? — Решително и положително — не! Днешното училищно обучение и възпитание се гради върху случайността. Ако тукъ-таме се констатира взирание въ индивидуалнитѣ особености на всѣко дете, то е случайно, повърхностно и безсистемно. Самата организация на днешното училищно обучение и възпитание е на кривъ и погрѣшенъ пжтъ: днесъ ние не създаваме училищни програми за деца съ различни индивидуални особености и способности, а напротивъ, създаваме една — единна, обща програма. Днешното училище не държи смѣтка, дали всички деца могатъ еднакво да понасятъ всичкия онзи баластъ въ програмата, нареченъ учебенъ материалъ. Днешното училищно обучение не се интересува отъ ония извънучилищни условия, които фактически формиратъ индивида и го правятъ годенъ или негоденъ къмъ всѣкаквъ душевенъ и творчески трудъ. Дали детето си е доспало и дояло, дали иде въ училище бито или разтревожено, какви сж кжщнитѣ условия — материални и хигиенични, въ които то е родено, расте, живѣе и се развива; какво наследство и какво придобито има у него — всичко това не е безъ значение за правилно и разумно обучение и възпитание. Липсата на индивидуални проучвания въ днешното училище преди обучението, или успоредно съ него, е единъ органически неджгъ въ съвременната училищна система.

Една отъ голѣмитѣ задачи на днешното училище е да из-

следва и проучи детето, преди да го обучава, и като установи неговите индив. особености и способности, да нагоди към тях и програмата, и учебните си методи, а не да подвежда всички деца под един знаменател и да движи техния душевен живот из един общ път. Днешното училище импонира с едно привилегировано малцинство ученици, които ефектно проявяват своите способности, а пренебрегва мнозинството ученици, които се таксуват като „бездарни“, внушава им мълчаливо тая бездарност и убива всяко чувство на самонадеяност у тях. Днешната училищна система, следователно, поставя индивидуалните особености на детето под опеката на програмите и общите за всички деца методи на обучение и възпитание.

Училището трябва да държи на индивидуалните заложби, които детето носи от дома си защото главната и съществена задача на училищното обучение и възпитание не се състои в това — да учи и научи детето, а да създаде условия за развитие на неговите творчески сили. За тая цел е нужен тесен досег между училището и семейството. Ще дойде ден, когато утрешният учител ще се чуди, какъ е могло да се гради обучението и възпитанието в днешното училище, без да бждат предварително опознати индивидуалните особености на всяко дете — тъй, както днешният учител чете с съжалителна усмивка описанието на живота в килийното училище.

Днес в големите културни страни на Европа и Америка се предприемат маса опити за коренно преустройство на съвременната училищна система. Характерното в живота на новите училища е именно това, че всички започват с предварителни индивидуални изследвания, системно организирани. Такива училища сж създали здрава връзка между училището и семейството, защото това сж два възпитателни фактори от големо значение, които взаимно се допълват. Училището не би могло да получи никакви резултати в своята учебно-възпитателна работа, ако не привлече пълното съдействие на родителите в своето дѣло.

Какъ да се организират индивидуалните изследвания в училището? У нас те не надминават границите на така наречените родителско-учителски срещи, които изчерпват своята работа с малко хорово пѣене, с кжс рефератъ, с опознаване на родители и учители и с оплаквания и укори от страна на родители. Тия срещи и сега продължават, но опитите сж общоучилищните родителско-учителски събрания показва — особено за многолюдните училища се отнася това — че резултатите досежно опознаване на детето сж крайно незадоволителни: детето си остава и за учители, и за родители гатанка, а най-важното — училището и семейството си остават чужди едно на друго, и всяко от тях продължава да си

върви изъ свой собственъ пжтъ. Системнитѣ и планомѣрно организирани индивидуални изследвания трѣбва напълно да замѣстятъ параднитѣ родителско-учителски срещи, които могатъ да бждатъ аудитория, предъ която да се изнасятъ само голѣми обществено-училищни въпроси. За практическа работа, обаче, която дава възможностъ за подробно изучване на детето, най-подходни сж личнитѣ общения съ родителитѣ чрезъ единъ комитетъ. Ще приведемъ за примѣръ организацията на индивидуалнитѣ изследвания въ две отъ съвременнитѣ реформи училища — Виенското и това въ Съв. Русия.

I. Виенското реформено училище. Изследванията върху детето започватъ преди още да се е явило то на бѣлъ свѣтъ. Доведени сж въ интереса на общото образователно-възпитателно дѣло въ пълнѣ контактъ училище, семейство, училищни и общински власти. Всички гледатъ на майката като на кумиръ, който е гордостъта на нацията. За връзка между семейството и училището служатъ така нареченитѣ училищни сестри (Schulschwester), които за цѣла Виена достигаха на брой 180 презъ 1931 г.¹⁾ Всѣко училище си има училищни сестри, които постоянно сноватъ между училище и семейство. Тѣ проследяватъ живота на детето още въ майчината му утроба. Тѣ знаятъ приблизително датата на неговото раждане, постоянно даватъ съвети и напжтствия на бременната майка, а въ деня на раждането ѝ поднасятъ благодарственъ адресъ отъ страна на общината, придруженъ съ пакетъ, съдържащъ всички нѣща, необходими за едно новородено дете: пелени, дрешки, облѣкло — горно и долно, шапчица, обувки, повои и пр. Отъ тукъ почватъ вече системни наблюдения и изследвания. Сестрата проучава непрекъснато, събира данни и сведения, които предава на директора и учителитѣ, щомъ детето стжпи на училището. За всѣко дете се водятъ въ училището индивидуални книги отъ 8 голѣми страници, които съдържатъ най-подробни отдѣли съ въпроси и графи, отнасящи се до физическото и духовното му развитие. При събиране на тия данни и сведения родителитѣ трѣбва да бждатъ абсолютно добросъвестни и чистосърдечни въ отговоритѣ си. Това напомняне стои като мото въ началото на индивидуалната книга. Първата страница съдържа общи сведения за детето (Schülerbeschreibung): име и презиме, сведения за рождението му, майчинъ езикъ, вѣроизповедание, занятие на родителитѣ му, настойничитѣ; близки, братя и сестри (възраст), съжителство въ общото жилище; кои, освенъ родителитѣ, взематъ участие въ неговото възпитание — частенъ учителъ, роднини, дѣдо и баба; начало на учил. посещаване и пр.

Втората страница съдържа разграфени сведения за проявени способности въ училището. Тия сведения сж въ два от-

2) Schulreform, списание на Виен. учил. н-ство.

дѣла : отъ I до V училищна година и отъ VI до VIII училищна година. Сведенията сж по полугодия и се отнасятъ до прилежанието, държането (поведението), както и до успѣха му по всички учебни предмети. Въ Виенското училище не се даватъ свидетелства за успѣхъ и поведение. Детето минава отъ едно отдѣление въ друго въз основа на даннитѣ, които се съдържатъ въ тоя отдѣлъ на индивидуалната книга.

Третата страници съдържа въпроси, отправени къмъ родителитѣ (Elternfragen) съ позивъ за голѣма сериозностъ и сигурностъ въ отговоритѣ. Нищо не бива да прикриватъ, защото това е въ интересъ на тѣхнитѣ деца. Върху тия отговори до голѣма степенъ ще се гради училищната учебно-възпитателна работа.

а) **Тѣлесно развитие на детето :** възраст на родителитѣ при раждането (Много важно ! Голѣмата разлика въ възрастта между бащата и майката е отъ грамадно значение за роденото : здраво, недоразвито, хилаво, безкрѣвно, немощно, предразположено къмъ заболяване); живи ли сж сега и двамата родители; ако не, кой се грижи за детето; на каква възраст е почнало да ходи; кога е почнало да говори; има ли тѣлесни повреди или недостатѣци (кжсогледо, тежко чува, лѣвичаръ, недостатѣци въ говора); какви болести е прекарало и на каква възраст е било; какво особено е спрѣло вниманието на лѣкаря при прегледа на детето.

б) **Прояви въ живота на детето :** кой се занимава най-вече съ детето; има ли братя и сестри — на каква възраст сж; дружи ли детето съ възрастни; пушатъ ли го на свобода; има ли детето важни преживявания и какви; посещавало ли е детска градина (забавачница) до училищната възраст; обича ли да рисува; знае ли приказки, молитви, пѣсни; знае ли да брои (до колко); умѣе ли да различава боитѣ; пита ли често „защо“ или „какъ е направено това“; спомня ли си лесно стари преживявания; проявява ли нѣкои особени дарби; говори ли чуждъ езикъ и владѣе ли го като матерния.

в) **Чувственъ животъ :** весело ли е детето, или повече тжжно настроено; проявява ли чести промѣни въ настроението; плащи ли се лесно и най-вече отъ що; разплаква ли се лесно; обича ли музика; погажда ли се лесно съ други деца и възрастни; състрадателно ли е къмъ хората и животнитѣ.

г) **Волевъ животъ и дейностъ :** владѣе ли се детето при физиологически нужди (напримѣръ, да се напикава нощно време); забелязватъ ли се нѣкакви волеви странности; нуждае ли се при обличане, миене и др. отъ чужда помощъ; нуждае ли се отъ помощъ при извършване на нѣкоя кжщна работа; обича ли да се занимава само или винаги съ другари прави това; мѣни ли често игритѣ и занимаванията си; стре-

6 Изследване на детската индивидуалност.

ми ли се, желае ли често разнообразието; привежда ли въ редъ играчките си следъ игра, или ги оставя въ безредие; взема ли бързи решения, или продължително обмисля; лесно или продължително се справя съ своитѣ желания; какъ се въздържа, когато се откаже отъ едно желание.

Родителитѣ сж длъжни да предадатъ на учителя чрезъ училищната сестра всичко онова, което сж забелязали като особено въ живота на детето.

д) Въ каква насока се проявява детето — графи: 1) дарба (обикновени, особени, много посредствени способности); 2) прилежност; 3) наклонности; 4) лоши отношения.

е) Ходъ на тѣлесното развитие. Събиратъ се сведения отъ родителитѣ за здравословното състояние на детето въ предучилищната възраст: винаги здраво, болно, болничаво, прекарана операция; измѣрване два пѣти въ годината — декемврий и юний: височина, ширина на гърдитѣ при дишане и при спокойствие; тежина на тѣлото. **Сведения на лѣкаря:** кожа — прозрачна, суха, слизеста; състояние на отдѣлнитѣ органи (кости, мускулатура); жлези, състояние на сливицитѣ; уста, носъ, дефекти (запъване) въ говора; ѣжитѣ; очитѣ (нормални, кжсогледни); ушитѣ (слабо, тежко или добре чува; други органи (кръвообращение, храносмилание, пикочни органи); мозъкъ и нервна система (органически смущения, психически недостатѣци); ваксинирано или не; здравословно състояние; прекарана тежка болестъ презъ време на училищната възраст, и последствията отъ това боледуване; чрезъ кой тѣлесенъ органъ се проявява (изразява) неговата даровитостъ.

е) Сведение за духовното развитие на детето — графи: **умственъ животъ**, въображение (бързо, ясно, смѣтно), внимание (волно или неволно), нуждае ли се отъ изкуствени срѣдства за съсредоточаване и подържане на вниманието; отклонява ли лесно вниманието си, или е способно да отклонява всѣко смущение на вниманието; **память** (склонностъ къмъ приказки, разкази, имена, дати на събития; широка память, навременна, кжса, дълготрайна); **наблюдателностъ** (самостоятелно, точно, въ коя областъ проявява най-вече наблюдателността си); **мислене** (точни, ясни, смѣтни представи; дарба къмъ отвлѣчено или критическо мислене; способностъ да различава истинското отъ фалшивото, да търси произхода и причинната зависимостъ у нещата и т. н.); **работа:** какъ се отнася къмъ нова задача; какъ започва, какъ твори, какъ завършва; работи ли бързо, основно, продължително; къмъ кой видъ трудъ е склонно — умственъ или ржченъ; механизира ли работата си, или влага личенъ творчески елементъ въ нея; **умора:** изморява ли се лесно и въ кой видъ работа; **чувственъ и волевъ животъ:** лесно или бързо се възбужда; спокоенъ или афектенъ темпера-

ментъ; лесно ли се решава къмъ постъпка или бавно и предпазливо взема решение; лесно ли се подава на желания, или само следъ разсуждения. Какво мѣсто заема въ другарската си срѣда: почитъ, уважение, ненавистъ; проявява ли любовъ къмъ истина, честностъ, послушностъ, сговорчивостъ, порядъчностъ, прибраностъ, съзнание къмъ отговорностъ, самообладание, самостоятелностъ, самочувствие: има ли наклонностъ да бжде водачъ; има ли способността да респектира — да подчинява другитѣ; езикъ: какъвъ езикъ слуша детето въ къщи — само говорно, или и писмено; учи ли детето покрай бащиния си езикъ нѣкой чуждъ езикъ и какъвъ; нормаленъ ли е говорътъ на детето или има нѣкакъвъ дефектъ (заекване и др.); бавно или тежко му тече мисълта; свободно и леко ли говори, или винаги заговаря чрезъ изкуствени побуждения.

ж) Склоности къмъ наука или занаятъ — граfi: проявява ли сериозна склонностъ къмъ нѣкаква дейностъ (занаятъ, изкуство); има ли представа за сжщността на тая дейностъ и трудноститѣ, съ които е съпроводена; къмъ кой видъ учил. ржчна работа е склонно и кое му се вижда трудно въ тая работа; на какво мнение сж родителитѣ или настойниците по отношение бждещия занаятъ на детето; дали сж сигурни родителитѣ или настойниците въ това, че детето сполучливо си е избрало подходящъ занаятъ; вира ли се съ интересъ въ всички нѣща около себе си; за кой занаятъ или група занаяти и сржчности го намира пригодно училището (основанията за това); наблюденията и мнението на лѣкаря; кое професионално училище му препоръчва учителскитѣ съветъ; какво профес. училище си избира детето.

II. Организация на индивидуалнитѣ изследвания въ съветскитѣ училища. Специална „пролетарска“ педагогика за съветскитѣ училища не сжществува. Който е ималъ възможностъ да проследи педагогическата мисль — теория и практика — въ съвременна Русия не може да не остане съ впечатлението, че съветскитѣ училищни деятели и училищни власти сж събрали и използвали всичко ценно отъ онова, което е създадала педагогиката въ голѣмитѣ културни страни на Западъ и въ Америка, както и организацията на всички нови училища въ тия страни, — разбира се, пригодно и приспособено къмъ специалнитѣ цели и задачи на държавното устройство въ сегашна Русия. Всички нови вѣения въ съвременната научна педагогична мисль: трудово училище, активно обучение, комплексно обучение — сж използвани за програмата на съветскитѣ училища ¹⁾. Училищнитѣ власти въ Русия се стремятъ сжщо така да доведатъ въ близъкъ

1) Программ семилѣтней единой трудовой школ.

2) Н. Гаи и Т. Веселитская: Педагогическая пропаганда школы.

достъгът училището съ семейството, защото смътат, че училищното обучение и възпитание ще си остане безрезултатно, ако не бждат привлечени чрез широка пропаганда родителитъ и не бжде осигурено тѣхното активно участие въ живота на училището. И тукъ смътат като абсолютно необходима предпоставка за правилно обучение и възпитание въ училището една система **педалого-педагогическа консултация**²⁾ (индивидуални изследвания). За тая консултация твърде много се разчита на родителитъ, защото само подготвенитъ родители могат да дадатъ точни сведения и пълно съдействие на учителя да бжде всестранно изучено и опознато детето въ училище. Ето защо успоредно съ индивидуалнитъ изследвания се предприема чрез педагогическа пропаганда подготовка на родителитъ, изградена върху следната програма:

1. Предварителни беседи съ родителитъ съ цель да се получатъ нужднитъ сведения за семейството и детето.

2. Медицинско и педалогическо изследване на детето.

3. Наблюдения и беседи съ детето, когато е въ работната си стая въ кѣщи.

4. Заключителна беседа съ родителитъ, чрезъ която имъ се даватъ нужднитъ съвети.

Предварителнитъ беседи иматъ за цель да предразположатъ родителитъ къмъ училището и да извикатъ довѣрие у тѣхъ къмъ учителя, за да отговарятъ безъ стѣснение на всички въпроси.

Родителитъ трѣбва да иматъ пълна представа за здравословното състояние на своитъ деца, защото общото развитие на детето е въ тѣсна зависимостъ отъ неговото здраве. Разбира се, медицинската и педологичната консултация трѣбва да завърши съ съответнитъ съвети.

Наблюденията въ кѣщи— въ работната стая— иматъ за задача да проучатъ детето въ ония моменти, когато то по естественъ и непринуденъ начинъ проявява характера си, културно хигиеничнитъ си и трудови навици, отношение къмъ работата, устойчивостъ, интереси, другарски взаимоотношения, ролята му въ колективната срѣда на семейството, емоционалностъ, отношения къмъ трудноститъ, моторнитъ прояви (движения), лична самопреценка на работата, отекчение и пр. Въ случая не се касае за пасивни наблюдения отъ страна на учителя, а до активно подпомагане на детето чрезъ специални задачи, упражнения и пр.

Въ заключителната беседа съ родителитъ се дава въз основа на добититъ данни пълна характеристика на детето, като се изтъкватъ причинитъ за известни отрицателни прояви: неумението на родителитъ да се справятъ съ възпитанието на децата си, педагогическата неграмотностъ на другитъ членове на семейството, тѣхната нетактичностъ, пиянство, полова разпуснатостъ, експлоатация на детския трудъ,

деспотизма на възрастнитѣ върху децата, липса на режимъ, отредено мѣсто на школьника въ семейството, отсъствие на връзка между семейството и училището (какъ се учи и проявява детето тамъ) и т. н. За всѣки отдѣленъ случай трѣбва да се разясняватъ подробно причинитѣ на тая или оная проява въ характера на детето, като имъ се и посочи, какъ трѣбва да реагиратъ въ отдѣлнитѣ случаи. Родители, въ чиито семейства е изоставено домашното възпитание, трѣбва да се събератъ въ групи и да имъ се въздействува общо чрезъ беседи, т. е. сами тѣ да бждатъ подхвърлени на възпитание: чести посещения у дома имъ, създаване родителски кружоци за педагогически знания, специална брошурна литература, общественъ контролъ, организиране на материални помощи за бедни деца и т. н.

Следната схема обхваща всички видове индивидуални изследвания върху детето:

1. Сведения за домашнитѣ условия на детето, нуждни за беседата съ родителитѣ: име и презиме на детето, възраст, народност, мѣсторождение, има ли родители, име на родителитѣ; ако е сиракъ, при кого живѣе; посещавало ли е забавачница, ученикъ ли е сега и кжде, социално произхождение на родителитѣ; брой на членоветѣ въ семейството, живущи заедно; общата сума, която изкарва семейството за издържка; жилищна площ, общежитие - кжца, барака; квартира - топла, студена, влажна, суха, свѣтла, тъмна, чиста, мръсна; има ли дървеници, хлѣбарки, бълхи; какво влияние оказватъ върху детето съседитѣ и съжителитѣ въ семейството; взаимоотношения между семейството на детето и съседитѣ — дружески, отчужденост, чести караници и свади; взаимоотношения вътре въ семейството; религиозно ли е семейството, ходи ли въ църква, води ли децата съ себе си, има ли въ кжци икони; какви празници празнува семейството (религиозни, официални) и какъ; има ли семейството връзка съ селото (града); какво образование иматъ членоветѣ на семейството; какви вестници изписва и чете и какви книги има въ кжци; какъ прекарва свободното си време семейството: ходятъ ли на гости, приематъ ли такива, гуляя, пиене, игра на карти и др.; нѣкои отъ семейството членове ли сж на спортни, културно-просвѣтни и др. сдружения.

а) Сведения за живота на децата въ семейството: има ли детето отдѣлно легло, или спи заедно съ други деца (или възрастни); спи съ дрехитѣ или съблѣчено; кога лѣга и става; колко часа спи въ денонощието; има ли отдѣлна кърпа за лице, сапунъ, четка за зжби; чисти ли си зжбитѣ и мие ли се редовно всѣки день; прави ли гимнастични упражнения ежедневно (какъ — по свой починъ, съ подсъщане, охотно, принудително); въ кои часове получава храна (топла, студена); де и какъ се забавлява; умѣе ли да се

грижи и пази вещитѣ си (акуратно, небрежно); какво се прави да привикне къмъ самообслужване; има ли дрехи за всѣко годишно време или носи преправени стари дрехи отъ възрастни; колко часа е дневно на чистѣ въздухъ — системно, отвреме-навреме; съ що се занимава следъ училище : кѣсна работа — охотно или по принуждение; колко време готви уроцитѣ си системно или не; извършва ли домашни упражнения охотно или не; подпомага ли го нѣкой въ уроцитѣ му; има ли своя самостоятелна стаичка за занимание; има ли книги, потрѣби, пособия и играчки; има ли другари въ двора и съ кои повече дружи: съ деца, момичета, съ деца отъ своята възраст, по-големии или по-малки отъ него; познава ли занаята на роделитѣ си и какъ го познава; туристѣ, спортистѣ, членъ на друга ученическа корпорация; **преобладаващо настроение**: весело, миловидно, тѣжно, умърлушено, навжсено, посьрнало, злобно, възбудено, сърдито, раздражено, промѣнливо настроение, често ли плаче и поради какви причини; **интереси**: какви книги предпочита, съ какво обича да се занимава и забавлява, какви кинофилми обича да гледа; **въ училището**: ходи ли охотно въ училище, мързеливо ли е, по кои предмети се учи и по кои не му върви; **другарски взаимоотношения**: има ли другари между съученицитѣ си, другарски обноски, сръдливъ, свадливъ, какъ се проявява въ другарската срѣда — водачъ, редникъ, склоненъ къмъ подчинение; **обноски къмъ учителя**: мило, довѣрчиво, грубо, темпераментно, вижда ли въ лицето на учителя си авторитетъ.

б) **Възпитание на детето въ семейството**: кой се занимава съ възпитанието на детето въ семейството; има ли въ семейството любимци и кои сж тѣ; майката, бащата, нѣкое отъ по-възрастнитѣ деца; какви сж взаимоотношенията между децата въ семейството — дружески, вражески, клеветнически; изпълняватъ ли се даденитѣ на детето обещания; наказва ли се детето, кой изпълнява наказанието и какъ: заплашване, лишения отъ нѣщо, тѣлесни наказания; какво поведение държи детето презъ време и следъ наказанието; има ли детето тѣлесенъ недостатъкъ и какъвъ; изтъква ли се на детето често тоя недостатъкъ отъ възрастнитѣ и децата и какъ — дразнене, състрадание, упреци и подигравки; какъ се държатъ възрастнитѣ къмъ детето: ласкаво, грубо, ту ласкаво, ту грубо, игнориратъ го, изпълняватъ всичкитѣ му желанія; всички възрастни еднакво ли се държатъ къмъ детето, ако не — то защо; свидетелъ ли е детето на чести семейни разпри; до кого предпочитително прибѣгва детето — до бащата, до майката и защо; какви трудности срещатъ родителитѣ при възпитанието на детето; какво желаятъ да бжде детето имъ.

2. **Какъ да се наблюдава детето при педагогическата консултация**: име и презиме; възраст; колко сж децата въ стаята, момчета, момичета (вънъ отъ наблюдаваното

дете); колко сж възрастнитѣ; познаватъ ли се децата помежду си.

а) **Прояви при влизане въ стаята:** влиза спокойно, неувѣрено, стреснато, разпуснато, шумно; общъ вънѣшенъ видъ: умърлушено, бодро; мимикъ: изразителни, отпуснати, безсмислени движения; б) **хигиенически навици:** акуратенъ, нечистъ; в) **отношения къмъ наблюдателя:** отговаря принудително, не отговаря на въпроси, охотно, неохотно, живо, вяло, предизвикателно, недовѣрчиво, дързко, ласкаво, довѣрчиво; г) **отношения къмъ децата:** бързо или трудно се сближава, страни отъ децата, интересува се или не отъ действията имъ; д) **какъ се приготвява за работа:** бързо ли се отзовава на занятие, бавно, хвърля се отъ предметъ на предметъ; каво обича да избира — познато, непознато, по привычна; въ работата, въ играта (свободна подвижна, тиха), вестници, книги (какви), по предпочитание; е) **трудови навици:** познава ли добре инструментитѣ, материалитѣ за работа, навикъ къмъ работа; ж) **какъ организира работата си:** поставя ли си цель, планъ на работата, работа безъ цель, непланомѣрно, несистемно, случайно, заимствува отъ другитѣ; з) **какво обича да работи и какъ:** съсрѣдоточено, увлѣкателно, оживено, вяло, проявява ли инициатива и творчество, подражава, работи само по образци, не възпроизвежда до край образаца, повече говори за работата, отколкото да работи; презъ време на работата се отплѣсва; и) **моторни прояви:** ловъкъ, несрѣченъ, мотае се, проявява излишни движения; к) **темпъ на работа:** спокоенъ, нервенъ, напрегнатъ, бавенъ; л) **отношение къмъ трудноститѣ:** опитва ли се да ги преодолѣва самостоятелно, бърза ли да прибѣгва до помощта на учителя или другаритѣ си, отбѣгва ли трудноститѣ, лесно ли зарѣзва работата си, щомъ се изпречи предъ него трудностъ; м) **отношение къмъ грѣшкитѣ:** самъ ли изправя грѣшкитѣ си, пренебрегва ли ги, не ги забелязва; щомъ сгрѣши, зарѣзва ли работата си; н) **какъ завършва работата си:** завършва ли работата си до край или не; какъ я завършва — съ или безъ подтикване; съсрѣдоточава ли се въ работата си, или се отвлича въ друга посока; похабява ли материали за работа безъ резултатъ; има ли навикъ да зарѣзва въ безпорядъкъ работата си; о) **чувствени прояви:** работи ли бодро, радва ли се на успѣхи; дразни ли се при неуспѣхъ, проявява ли неувѣреностъ въ своитѣ сили, подава ли се на неуспѣхи; п) **взаимоотношение съ другаритѣ си:** обича ли да сътрудничи, да помага на другаритѣ си, да имъ услужва съ инструментитѣ си или не; агресивенъ ли е; завижда ли на успѣха на другаритѣ си; съзнателно ли се мѣси въ тѣхнитѣ работи, или просто по моментни настоения и лекомислена закачливостъ върши това; р) **ролята му въ колективото цѣло:** активенъ, пасивенъ, водачъ, редникъ, подчинителенъ; с) от-

ношение към работата си: доволенъ, недоволенъ, равнодушенъ, отнася се критически, стреми се към по-хубаво и точно изпълнение, изявява доволство и радост от малки успѣхи; т) **уморителностъ**: бързо или бавно се уморява, признаци на умора: бледнѣе, става апатиченъ, разсѣйва се, става раздразнителенъ или закачливъ съ другаритѣ си; у) **какъ напуща работата си**: съ радостъ, съ съжаление, не му се отива.

За съветскитѣ училища сж изработени не само ориентировачни въпроси за водене на беседи съ родителитѣ на ученицитѣ, но и специални въпроси, какъ да се водятъ съ ученицитѣ самитѣ изследвания. На едно нѣщо, обаче, има да обърнемъ пакъ вниманието на учителя тукъ. Като се взремъ въ подробно преведенитѣ два плана за индивидуалнитѣ изследвания въ училището съ помощта на родителитѣ, ще видимъ, че първо, особена разлика въ това отношение между новитѣ реформенни опити на Западъ и съвременнитѣ училища въ Русия нѣма; второ, че специална съветска педагогическа теория и практика за преустройство на съветскитѣ училища не съществува: съветскитѣ педагози използватъ, изграждатъ и нагаждатъ към новитѣ общественно-политически условия въ днешна Русия всичко ново, което въ областта на теорията и практиката е дала съвременната педагогична мисъл на Западна Европа и Америка.¹⁾ Ние нарочно отминахме специалния отдѣлъ въ плана на съветскитѣ индивидуални изследвания — „обществено-политически насоки“, кждето се задаватъ на детето въпроси отъ политически характеръ. Въ съветския планъ се предвиждатъ и въпроси за провѣрка на детската интелигентностъ.

III. Индивидуални изследвания у насъ. Ние не познаваме системно организирани такива. Ако нѣкжде се правятъ изследвания, тѣ сж случайни, повърхностни, безсистемни. А не можемъ да си представимъ училищно обучение и възпитание безъ да бжде основно опознатъ обекта, върху който насочва своята учебно-възпитателна работа учителтъ. Особено обучението: то трѣбва да бжде строго индивидуализирано. А това може да се постигне само чрезъ планомерно изучаване индивидуалнитѣ особености на всѣко дете. Днесъ обучението се води „наслуки“. Индивидуалнитѣ изследвания не бива да се ограничаватъ само върху различнитѣ душевни способности и прояви на детето. Трѣбва, както се вижда отъ приведенитѣ два плана, да се проучатъ домашнитѣ и социалнитѣ условия, срѣдъ които детето е поставено да живѣе, расте и се развива, защото въ зависимостъ отъ тия условия мо-

1) Въ Мюнхенъ преди години обиколихме училищата на Д-ръ Кершеншайнеръ съ единъ руски педагогъ (Обуховъ), който после издаде книга за тия училища. Посетилъ съмъ 3 пжти Виенскитѣ реформени училища и винаги съмъ намиралъ руси, които старателно ги изучаватъ...

гатъ да се обяснятъ много отъ неговитѣ индивидуални особености и прояви.

Министерството на народното просвѣщение, изглежда, е съзнавало грамадното значение на индивидуалнитѣ изследвания за училищното обучение и възпитание и затова въ миналото отвреме-навреме, е подхвърляло идеята за такива изследвания. Така съ окр. № 18,502 отъ 1. VIII. 1931 г. то нарежда да бждатъ въведени за **опитъ** индивидуални книжки, но само за първитѣ отдѣления на образцовитѣ училища (при педагогич. у-ща) и за четвъртитѣ класове на гимназиитѣ. Отъ тогава до сега никжде — нито въ педагогич. печатъ, нито въ официалнитѣ доклади на министерството — не се подчертаха каквито и да било резултати отъ тоя „опитъ“. На що се дължи неуспѣхътъ на това начало?

1. Учителитѣ сигурно сж изпълнили това нареждане както едно „задължение“ повече: да попълнятъ механически графитѣ въ тия индивидуални книжки съ „статистически данни“. Самитѣ учители не сж подготвени за една такава сложна работа. Нужно е предварително ориентиране чрезъ специални лѣтни курсове, придружени съ упражнения за индивидуални изследвания. Въ тия курсове по специално изработенъ планъ, ръководени отъ вещи лица, учителитѣ трѣбва да бждатъ подробно запознати съ работата: техническа и научна подготовка, значение на наблюдението, индивидуални и колективни наблюдения, тѣлесни и душевни изследвания, тактично проучване домашнитѣ условия и социално положение на детето; какъ да се създаде връзка и сближение между училището (респективно учителитѣ) и семейството, за да могатъ да се предразположатъ и ангажиратъ родителитѣ въ дѣлото на тия индивидуални изследвания, които сж отъ голѣмо значение за бъдещото духовно и физическо развитие на тѣхнитѣ деца; най-после, какъ да се сумиратъ и използватъ за правилна характеристика добититѣ сведения, за да се избѣгнатъ погрѣшни заключения.

2. Нуждна е подготовка на родителитѣ. Учителитѣ въ тия курсове ще трѣбва да бждатъ ориентирани, какъ чрезъ системни и планомерни беседи могатъ да привлѣкатъ и ангажиратъ родителитѣ за индивидуални изследвания.

3. По-късно, когато учителитѣ бждатъ преведени презъ една школовка, тѣ ще си изработватъ колективно — било въ учителски съвети, било въ педагогически конференции, добре обмисленъ планъ за индивидуални изследвания съ огледъ на мѣстнитѣ условия.

Ив. Петковъ,
учил. инспекторъ — гр. Ломъ.

ОБЯСНИТЕЛНО ЧЕТЕНЕ.

Известно е отъ методиката, че при обучението по четене се гонятъ две съществени задачи: първо, да се помогне на ученика да разбере съдържанието на това, което чете, и второ, да може хубаво гласно да чете, та да го разбератъ слушателитъ. Тия задачи се постигатъ чрезъ **обяснителното** и **изразителното** четене.

Нека се спремъ на **обяснителното четене***). На това четене въ днешната практика не се дава необходимата важностъ. Не се схваща, че чрезъ него увеждаме ученицитъ въ техниката на четенето, изобщо и имъ даваме възможностъ да добиватъ знания отъ читанката — такива, които подпомагатъ изучаването на другитъ уч. предмети. Но не само това: не се схваща правилно, какво именно се включва въ работата при **обяснителното четене**. Едни учители обясняватъ непознатитъ думи и съ това смѣтатъ, че обясн. четене е свършено; други не се спиратъ на картинитъ и не разкриватъ главната мисль; трети мислятъ, че обяснит. четене не обхваща формата на четивото или стихотворението — предметъ на изучаване.

Въ днешната практика **обяснителното четене** има и другъ недостатъкъ — обучението въ това четене се води догматично. Ученицитъ не се опитватъ самостоятелно, съ свои усилия, да разбератъ съдържанието на урока и вникнатъ въ него, за да откриятъ главната му мисль. Въ това отношение работата по четене се води шаблонно: чрезъ прочитъ отъ учителя или силни ученици четивата и стихотворенията се даватъ наготово; срѣднитъ и слаби ученици, а тѣ сж мнозинството въ отдѣл. или класа, не участвуватъ при четенето. Тѣй неусѣтно се върви по тоя хлъзгавъ пътъ, докато стигнемъ въ края на учебната година и сами останемъ недоволни отъ резултатитъ, постигнати отъ обучението по четене, търсейки причинитъ другаде.

Отъ посоченитъ недъзи при **обяснителното четене** е ясно, че трѣбва да се усвои по-друга практика. И това ще стане, като всѣки, споредъ силитъ си, почне да работи при **обяснителното четене** подъ свѣтлината на новитъ методични вѣяния.

Така погледнато на обучението по четене, необходимо е на първо мѣсто да се даде тежестъ на **обяснителното четене**. Нѣкои мислятъ, че децата разбиратъ съдържанието на четивата и тѣхната форма чрезъ едно-две прочитания така, както бѣхме ги разбрали ние — възрастнитъ. Това е заблуждение. Възрастниятъ четецъ е съ богата езикова

*) За изразит. четене вижъ стат. ми: „Бележки върху изразит. четене“ — сп. „Педагогическа практика“, год. VI, стр. 295.

култура и съ богатъ жизненъ опитъ. Поради това той по-лесно вниква въ съдържанието на четивата и разбира вложената въ тѣхъ идея. Не стои така работата съ децата: тѣ, особено селскитѣ, сж съ бедна езикова култура и съ още по-оскъдни представи и съ малъкъ опитъ. За тѣхъ четивата сж мъчно разбираеми; а по-мъжнитѣ четива или стихотворения съвсемъ не разбиратъ. Като нѣматъ предъ видъ това, нѣкои учители безъ обстойна обработка на съдържанието на известно четиво или стихотворение, преминаватъ къмъ упражнение въ четене, смѣтайки, че многото четене ще помогне за разбиране съдържанието. Това е все едно и сжщо, ние, възрастнитѣ, да искаме да разберемъ нѣщо на чуждъ езикъ само като многократно го прочетемъ! Явно е, че на обяснителното четене трѣбва да се погледне съ необходимата сериозностъ.

Като е тъй, нека се спремъ накратко, какво обхваща това четене. Известно е, че човѣкъ чете това, което го интересува, — това, което може да разбере. Огъ това гледище — за обяснителното четене ние можемъ да се приготвимъ още съ подбора на четивата и стихотворенията. Наистина, въ читанкитѣ (христоматиитѣ) сж дадени много четива и стихотворения, подбрани съ огледъ на възрастта на децата, а донѣкжде и съ огледъ езиковата подготовка и култура изобщо. Това не е достатъчно: необходимо е подборътъ на четивния материалъ да се извърши и съ огледъ подготовката и езиковата култура на ученицитѣ отъ отдѣленията и класоветѣ отъ селскитѣ и градски училища, съ огледъ най-сетне, на този или онзи класъ, на това или онова отдѣление. Единъ учителъ, взелъ чуждо отдѣление да обучава, неотдавна ме питаше: „Ученицитѣ ми сж въ IV отдѣление, а четатъ едва като въ второ отдѣление. Не мога: ще работя само съ 3 — 4 ученици; да вземамъ четива отъ II отдѣление — ще наруша програмата!?

Подобенъ въпросъ си задаватъ и учителитѣ по български езикъ въ I кл., когато ученицитѣ идатъ отъ 4-тѣ отдѣления, водени отъ различни учители. Ясно е, че въ такива случаи, резултати ще има по четене само, ако се изработи подходяща програма въ зависимостъ езиковата подготовка на ученицитѣ.

При обяснителното четене, както се вижда, се включва и подбора на четивния материалъ. Ако този подборъ сме направили успѣшно въ зависимостъ отъ силитѣ на децата, то ние сме отключили умствената имъ енергия за плодотворна работа. Въ такъвъ случай децата съ голѣма охота се залавятъ да обясняватъ непознатитѣ думи, раздѣляне четивото или стихотворението на картини, намиране главната мисълъ, вникване въ формата и т. н.

Че тъй трѣбва да се разработватъ четивата и стихотворенията е ясно на всички. Мнозина, обаче, вършатъ цѣлата

тая работа по шаблонъ: непознатитѣ думи не се обясняватъ отъ нѣколко страни въ връзка съ съдържанието; картинитѣ се отбелязватъ безъ художествено да сж изрисувани предъ духовния погледъ на ученицитѣ; главната мисль не е дѣло на продуктивната мисль на ученицитѣ, а се натрапва отъ учителя и пр. Ясно е, че творческото обучение изисква по друго постъпване въ случая. Непознатитѣ думи трѣбва да се обясняватъ картинно съ мимичния, оптичния и словесенъ езикъ, като откриемъ това имъ съдържание, което авторътъ е вложилъ въ тѣхъ. По тоя начинъ печелимъ две нѣща: ясно ни става съдържанието на дадено изречение и оттамъ — на цѣль пасажъ, и разбираме художествената цена на тия думи. Тѣй ще се създаде интересъ за изработване речникъ на чуждитѣ и непознати думи, безъ който пълното опознаване и овладяване на езика ни е невъзможно.

Раздѣляне четивото на картини и изясняване самитѣ картини трѣбва да става художествено. А това ще рече: децата да погледнатъ съ очитѣ на автора-художникъ на изрисувания словесно моментъ и на цѣлата обстановка. За тая работа е необходимо при обяснението да се действува най-много на ония сѣтива, чрезъ които децата нагледно ще си представятъ картинитѣ. Така съ действителни образи ще хранимъ въображението на ученицитѣ, които, развивайки последното, ще си създадатъ навикъ за образно мислене и художествено вникване въ четивния материалъ.

Извличане главната мисль е последица, която естествено иде следъ разработката на четивния материалъ по посочения начинъ. Тукъ, обаче, трѣбва да се пазимъ отъ крайности: да идеализираме и извличаме несѣответна на съдържанието гл. мисль или да пропуснемъ да се спремъ на прокараната идея. Системнитѣ упражнения въ тая работа — да отгатваме гл. мисль, като почнемъ отъ по-лекъ четивенъ материалъ и отиваме къмъ по-мжченъ, ще доведе децата до положение да четатъ съ разборъ и да се отнасятъ критически при четенето.

Най-сетне, обяснителното четене може да обхване формата или стила на четивния материалъ. Това е особено необходимо, както за изразното четене, така и за набавяне материалъ за писменитѣ работи на ученицитѣ *). Въ горнитѣ отдѣления и класоветѣ на прогимназията въ това отношение е необходимо да се даватъ напжтствия и обяснения. Въ каква степенъ ще става това — зависи отъ училищната степенъ и отъ езиковата култура на ученицитѣ. Учителътъ по езика, обаче, въоръженъ съ познанията си по стилистика, трѣбва да е ориентиранъ по всичко, що се отнася до формата и стила изобщо, та да бжде полезенъ на ученицитѣ си.

*) Вж. статията ми: „Изразнитѣ срѣдства на детскитѣ съчинения“ сп. „Педаг. практика“ — год. XIV кн. I.

1017/955

Най-сетне, необходимо е да се спремъ на метода, по който изобщо трѣбва да се работи при обяснит. четене.

Мнозина знаятъ, че за активното четене е необходимо да се чете преди всичко на подходяща основа. Малцина сж, обаче, тия, които въ практиката си умѣятъ да създадатъ необходимото настроение и да се ползватъ отъ моменти, които биха имъ помогнали извънредно много при обяснителното четене. Ето защо преди да се почне последното, необходимо е да се намѣри този ключъ, съ който ще се отключи детското съзнание за възприемане мислитъ, идеитъ, чувствата, вложени въ печатнитъ редове. Тѣй погледнато на работата, при обяснит. четене често пжти сами ученицитъ ще си избиратъ четивния материалъ и ще се наложи разработването му да става безъ предварително да се е готвилъ преподавателтъ. Само по себе си се разбира, че последниятъ трѣбва да работи непрестанно върху езиковата си култура, ако иска да има успѣхъ при обучението по четене изобщо.

За приложение активното четене съществуватъ различни постѣпъци: едни извършватъ по-нататъшната работа — обяснение непознати думи, изрисуване картинитъ и пр.—въ часоветъ по четене; други, и то малцина,— задаватъ предварително четивния материалъ за разучване отъ ученицитъ въ къщи, а въ часа систематизиратъ и допълватъ работата около обяснит. четене; трети — работятъ, като се ползватъ отъ учебното и извънуч. ваеме, ала раздѣлятъ учедниците си „по масички“ — на индивидуални групи, споредъ езиковата култура на отдѣлнитъ ученици и т. н.

Тия, които работятъ по първия начинъ, губятъ много ценно уч. време безъ да постигнатъ особени резултати. Тѣ често се оплакватъ, че не имъ стигало време за извършване работа около обяснит. четене. Неотдавна посетихъ една учителка по четене. Разработваше се четивото „Звездата“ отъ Ив. Вазовъ. Въ часа едва се обясниха непознатитъ думи. И толкова! Този начинъ на постѣпване, комбиниранъ съ тихия прочитъ, успѣшно може да се приложи само за къситъ четива и стихотворения.

Вториятъ начинъ дава възможность да се пести учебн. време и да се постигатъ по-голѣми резултати. При тоя постѣпкъ учителтъ тѣй си нагласява работата, че предварително задава четивото или стихотворението за домашенъ прочитъ. На ученицитъ се поставя задача: „Прочетете четивото „Звездата“ въ къщи; обяснете си непознатитъ думи, които ще извадите въ тевтерчетата си; раздѣлете четивото на картини; намѣрете гл. мисль!!.. Когато ученицитъ ще дойдатъ въ часа по четене, ще се систематизиратъ и допълнятъ познанията имъ и ще се довърши обяснит. четене. Тоя постѣпкъ

е умѣстно да се използва винаги при по-големитѣ четива и стихотворения *).

Третиятъ постѣпъкъ едва сега си пробива вѣтъ. Той се явява като реакция противъ масовото обучение, което не държи смѣтка за индивидуалнитѣ способности на ученицитѣ. А напълно активно четене може да имаме само, когато обучението съответствува на силитѣ, ако не на всѣки ученикъ по отдѣлно, то на група ученици съ приблизително еднакви способности. На всѣки ученикъ трѣбва да се дава храна споредъ апетита му. Ето защо въ практиката по четене тоя постѣпъкъ — да се групиратъ ученицитѣ споредъ индивидуалнитѣ способности и езиковата култура — трѣбва все повече и повече да намира приложение.

Огъ гореизложеното е видно, че при обяснит. четене трѣбва да намѣри широко приложение принципътъ на активността и самодейността. Само такава четене е за предпочитане, само то може да накара ученика да се замисля надъ четивния материалъ, както се замисля, да речемъ, при решаване аритмет. задачи.

И ако можемъ да научимъ ученицитѣ сами да намиратъ основната идея на четивата и стихотворенията, както намиратъ точно отговоритѣ на задачитѣ — то можемъ да кажемъ, че такива ученици ще обикнатъ четенето и книгата, ще търсятъ последната и ще я използватъ.

Б. Върбановъ,
окол. учил. инспекторъ.
въ гр. Пещера.

РЪЧНАТА РАБОТА И РИСУВАНЕТО ВЪ ПЪРВО ОТДѢЛЕНИЕ.

Винаги съмъ чувствувалъ тревогата на народния учителъ, обучаващъ първо отдѣление, когато трѣбва да определи, какъвъ видъ сръчностъ и по какви съображения се налага да застъпи въ даденъ часъ. На този именно въпросъ искамъ да отговоря въ следващитѣ нѣколко реда.

Обикновено презъ първата учебна година се практикуватъ следнитѣ сръчности :

1. Редене на прѣчици, прѣстени, книжни ивици, образуване на фигурки съ конци и пр. 2. Шиене, плетене, изрѣзване и лепене на различни форми и модели. 3. Градене на прости предмети съ разнообразни материали. 4. Моделиране съ глина и пластелинъ. 5. Рисуване съ моливъ, пастели, писалки, пера и др.

*) Вижъ статията: „Активно обучение по четене“ отъ Ант. Борлаковъ, сп. „Педаг. практика“, год. VII, кн. 3 и 4.

Застъпването на току що изброените сръчности не е задължително за всички места и случаи. Това ще зависи от условията, вътръдъ които се работи и материалите, съ които учениците разполагатъ. Изборътъ на сръчността ще се обуславя предимно отъ интересите на децата и изискванията на обучението по останалите учебни предмети. Не бива, обаче, да се дава предимство само на единъ видъ ржчна работа, защото работата така би се изродила въ едностранчивостъ и строга специалностъ, която съвсемъ не е задача и цель на обучението по ржчна работа и рисуване.

Сръчността тръбва винаги да бжде поставена въ връзка съ обучението по другите учебни предмети, като се търсятъ най-подходящите материали и похвати, съ които най-сполучливо би се изразила и изяснила дадена идея. А това ще рече, че сръчностите, взети сами за себе си, нѣматъ място въ обучението презъ първата учебна година. Тѣ сж необходими само за разяснение, задълбочаване, заздравяване и контролиране на резултатите отъ цѣлокупното обучение. Казвамъ така, защото гледамъ на сръчностите повече като на средство за умствено и нравствено образование, отколкото на техническа дейностъ. Систематичното обучение по сръчностите остава истинска необходимостъ само за работилниците.

Когато даваме ржчна работа на учениците въ първо отделение, тръбва винаги да носимъ съзнанието, че работящата ржка, като усилие на духа, дава онова, което картината и словото сж безсилни да сторятъ. При ржчната работа учениците самопроизволно и непринудено контролиратъ дейността на разума си.

Формата при сръчностите ще бжде взета подъ внимание дотолкова, доколкото е необходима за разбиране на идеята. Обаче разбирането на всички идеи, предметъ на обучението, не може да се постигне само съ единъ видъ сръчностъ. Необходими сж повече такива. Изборътъ на сръчността въ всѣки конкретенъ случай, тръбва да става съ огледъ на нейната характерностъ, за да даде онова, което я отличава отъ другите сръчности и не може да се постигне чрезъ тяхъ исканото най-голъмо задълбочаване и разбиране на материала. Всѣка сръчностъ има свой езикъ, който тръбва да се познава отлично отъ преподавателя, за да го направи разбираемъ за учениците и се използва сполучливо и целесъобразно за целите и нуждите на училищното образование и възпитание. Иначе, при неподходящо подбиране на сръчността, работата става недостатъчно изразителна и въ много случаи безсмислена. Изобщо, всѣки видъ сръчностъ има смисълъ и цена за обучението, когато характерната ѝ особеностъ се направи полезна за пълното изясняване на преподавания материалъ. Въ случая съвършенството на изработения предметъ не е отъ значение, защото училището нѣма за задача да из-

работва занаятчийски произведения, а да даде чрезъ сръчно-ститѣ изразъ на детската мисълъ и стремежа ѝ да увладѣе околния свѣтъ.

Последователното и симетрично нареждане на всички сръжности е излишно, защото, както казахъ вече, тѣ нѣматъ за задача да култивиратъ сръчна ръка въ областта на производството, а да изясняватъ идеи. Техническото умѣние идва отъ само себе, като естествено послѣдствие отъ работата по ръчна работа и рисуване, но винаги се поставя на второ мѣсто. Сръжноститѣ трѣбва да изяснятъ конструкции-тѣ, смисъла и функциитѣ на нѣщата. Това разбиране налага за всѣки отдѣленъ случай да се избира и прилага най-подходящата за целта сръжностъ. Разбира се, ще се подбере и материалъ, чрезъ който функциитѣ на изработения предметъ най-лесно ще се разбератъ отъ децата. Напр., неумѣстно и съвсемъ нелогично е да се направи лодка отъ глина, защото функцията на предмета — плуването не може да се постигне. Отъ това следва, че единъ видъ сръжностъ може да се преподава въ нѣколко последователни часа. Това, разбира се, не значи занемарване на нѣкои сръжности, защото сръжноститѣ, изобщо, не сж целъ на обучението.

Д-р. Чешмеджиевъ,
окол. учил. инспекторъ.

ИГРА И ТЕАТЪРЪ.

Животътъ въ своята цѣлостъ, съ своята сложностъ, яркостъ на боитѣ и пѣстрота на формитѣ обхваща детето още отъ първия день на развитието му. Социалната сръда е, която формира детската психика. Детето съ жадностъ поглъща всичко, което го заобикаля, изучава го, вживява се въ него при игритѣ и се стареа да си обясни зависимостта между отдѣлнитѣ предмети и отношения. То превръща почти всѣка игра въ редица социални етюди, като че репетира въ нея своето отношение къмъ реалното и намира начинъ за най-близко приспособяване къмъ нея и най-добри сръдства за преодоляване.

Щомъ е така, играта трѣбва да заема широко мѣсто въ живота на децата, трѣбва да бжде внимателно направлявана и изучавана съ педагогически и педагогически цели. А това днесъ не се прави въ нашитѣ училища, не се прави най-вече по традиция.

Истинскитѣ игри сж изгонени отъ училището. Тѣ се застѣпватъ отъ децата вънъ отъ стѣнитѣ му, презъ така нареченото свободно отъ занятие време. Въ училището е останала само гимнастиката и физико-културнитѣ игри, спортенъ типъ. Цѣлата грамадна маса социално-драматични игри, съ

каквито тъй богатъ доучилищния животъ на децата, въ училището вече сж почти измѣстени.

Въ съвременното училище отношенията ни къмъ игритѣ трѣбва да се ревизира, а заедно съ това да се ревизиратъ и отношенията ни къмъ практиката на така нареченитѣ учил. театри. Що се касае за социално-драматичнитѣ игри, за тѣхъ трѣбва да се отворятъ широко вратитѣ на училището, толкова повече, че тѣ ще бждатъ превъзходни помощници въ работата надъ всѣки комплексъ за познаване на хората и живота, природата и труда, тъй като детето въ ранната си възраст отразява свѣта въ своитѣ игри и се ориентира въ свѣта чрезъ игритѣ.

Казаното по-горе съвсемъ не означава това, че учителътъ ще трѣбва да стои на страна и да остави децата сами на себе си. Не, въ ржцетѣ му има превъзходно сръдство да влияе на детскитѣ игри, да ги насочва къмъ опредѣлена насока и да ги използва за предначертани цели. Това сръдство е приложимо не само за учил. възраст, а и по-рано. Това сръдство е въ създаване обстановка, която да заобикаля детето, да сортира впечатленията му и да му достави най-пригоденъ материалъ за постигане възпитателни и образователни цели. Подборъ на впечатленията, организация на сръдата и даване необходимия материалъ — това сж условията, ксито ще поставятъ играта въ опредѣленитѣ релси.

Учителътъ много пжти встѣпва въ борба съ обстановката, стреми се да я подобри чрезъ беседи за онова, което се върши въ дома на детето, съ посещения и излети, изобщо съ дълга внимателна работа съ ученицитѣ.

Най-важенъ е подборътъ на материала за игра, който съответствува на опредѣления комплексъ знания. Този материалъ често съвпада съ учебния материалъ. Голѣма роля въ случая играятъ моделитѣ, направени отъ самитѣ деца, но не малки изработки, а колкото е възможно по-голѣми копия отъ истинскитѣ (колела, кола, маси, столове, свирки, гждулки, стълби, шейни, лопати, копачи, чукове и т. н.).

Може да ни се възрази, че всичко това ще струва скжпо. Но въ действителность много нѣщо може да се направи и отъ децата и събере отъ бракуванитѣ предмети въ стопанството и производството. Тогава детската игра ще бжде много разнообразна и въ сжщото време ще бжде здразо свързана съ цѣлата имъ работа и съ материала по редица учебни дисциплини.

Въ социално-драматическитѣ игри, освенъ голѣмото имъ значение за самитѣ деца, има вече и зачатки отъ истинско сценично-искуство и даже вариации въ областъта на това искуство. Нѣкои деца играятъ превъзходно, нѣкои даже започватъ да си подбиратъ и опредѣлени роли: комични, трагични, зли и т. н. Тази зачатъчна форма на театъръ често се

отличава съ такава свежестъ, че възрастниятъ, гледайки такава детска импровизация, често съжелява, че се загубватъ такива таланти, които даватъ, наслажда даже и за възрастнитѣ зрители. Защо вмѣсто тѣзи случайни импровизации и неоформени игри не се даватъ хубави пиеси на децата, добре нагодени за тѣхъ съ теми, взети изъ живота? Защо и оставятъ сами да се мжчатъ, а не имъ се даде нѣщо готово?... Такива въпроси се задаватъ отъ мнозина незапознати съ детската психика. На такива ще отговоримъ: „Не забравяйте, че отъ тази минута, отъ когато на децата се дава готовъ нагоденъ отъ възрастни текстъ и опредѣлена роля, въ играта не е то, а е лице, на което е натрапено нѣщо **чуждо**“.

При театри съ чужди творби малкитѣ актьори не сж искрени и не непоосрѣдствени. Играта не имъ подхожда, защото не сж се вживѣли въ нея, не имъ е близка, защото не е изъ непосредствения имъ животъ. Това е напълно съответствено на сложна рисунка дадена за рисуване отъ деца, които сж още технически неподготвени. И, както въ случая се забравя и изнасилва свободното творчество на децата, така сжщо е вредно и въ играта.

Никакви специални театри пиеси въ първитѣ години на обучение. Оставете децата сами да импровизиратъ и се проявяватъ. Хубави сж свободнитѣ драматизации отъ децата на четива, стихове, басни, приказки и др.

Въ горнитѣ отдѣления и прогимназията, когато децата вече сж доста свободни въ училището, а въ сжщото време и сж правили съзнателни наблюдения въ обществото, необходимо е да се пристѣпи къмъ театъръ въ действителенъ смисълъ на думата — заучване на пиески и репетиране и изнасяне на сцената. Задачата на тази нова работа не е само въ това — да се постави детето въ досѣгъ въ свѣта, но и да влиза въ ролята на конденсировани образи, които на тази степенъ на развитие могатъ да бждатъ преодолѣни отъ него.

Учителътъ въ тази работа трѣбва да бжде главно ръководител и организаторъ, а не учителъ за сценична игра. Децата да се оставятъ свободни сами да създаватъ героитѣ въ пиеситѣ. Отъ голѣмо значение е и неосрѣдственото уреждане на сцената отъ самитѣ деца.

Асенъ Ал. Спасовъ.

УЧЕНИЧЕСКИ КООПЕРАЦИИ.

Ученическата кооперация сжествува отдавна въ другитѣ страни подъ различни форми. У насъ тя все повече си пробива пътъ. Отначало тя се явява като малко „магазинче“, за доставка на учебници и учебни пособия. После къмъ него

се урежда спестовна касичка, ученишка библиотека, аптека и пр. Даже, се учредяват различни комитети, като просвѣтенъ, управителенъ, контроленъ, хигиенически и др., докато най-после обхване цѣлото училище. Нѣкъде измѣства всички ученически организации. Веднажъ въведена въ нѣкое училище, тя се налага съ цѣлата си широта въ зависимостъ отъ сѣществувашитѣ условия въ училището и населения пунктъ. Това се дължи на две причини: 1) тя доставя материални облаги и доброкачествени учебни помагала на ученицитѣ; 2) указва положително въздействие отъ гледището на новото училище.

Настъпилата икономическа криза души учебното ни дѣло. Издръжката на училищата върви много трудно.

Често пжти въ училището нѣма пари за тебиширъ и други нѣща отъ първа необходимостъ. Нѣма съ що да се уреди библиотека или създаде горе-доле сносна хигиена и украса въ училището. Учебнитѣ пъкъ потрѣби се доставятъ отъ селскитѣ бакали твърде скъпи и лоши. Ученическата кооперация веднага доставя по-евтини и по-доброкачествени материали, като гледа предимно качеството, а не печалбата. При това направената отстъпка на доставенитѣ материали остава на разположение на отдѣлението или училището, за да бже изразходвана за повдигане на по-висока степенъ хигиената и украсата на училището, както учебно-възпитателната работа. Скоро децата се увличатъ и започватъ да търсятъ срѣдства, за да заздравятъ финансово своята кооперация. Примѣръ: Единъ день съобщихъ въ IV отдѣление, че въ аптеката се е свършилъ хининътъ и трѣбва да се набави по-скоро. Отъ провѣрката, обаче, въ касата се установи, че съ паритѣ въ нея едва може да се изплатятъ взетитѣ на кредитъ материали. Какво бѣше очудването ми, когато на другия день видѣхъ, че децата носятъ книгитѣ си въ ржце, а въ торбичката всѣки носѣше по малко жито! Съ събранитѣ нѣколко крини жито подредихме аптеката си, отъ която се ползуватъ безплатно ученицитѣ, а неученицитѣ плащатъ.

Другъ пжтъ училището гърмѣше отъ веселитѣ гласове на децата. Всѣки бѣ свалилъ шапката си и ронеше въ нея донесенитѣ отъ дома си нѣколко царевични кулени. Така изплатихме книжкитѣ, които получаваше библиотеката ни. Вечеринкитѣ, коледуването и лазаруването сж други източници за приходи на кооперацията. Имахъ случай, да видя, когато ученицитѣ плачеха предъ майкитѣ си, за да възнаградятъ по-добре лазаркитѣ. Така децата бѣха увлѣчени отъ желанието си да подобратъ своята кооперация, а отъ тамъ обстановката въ училището и своя ученически животъ... Разбира се, нашата кооперация никога не си е правила илюзия, че ще натрупа капитали, за да поведе борба съ икономическата криза.

Като говоря за ученическа кооперация, азъ имамъ предъ видъ основаната преди две години учен. кооперация въ едно селско първоначално училище. За да мога да говоря за учебно-възпитателното ѝ значение, трѣбва да прибавя още нѣщо за нейния животъ и уредба. Обхвана цѣлото училище. При воденето ѝ нѣма голѣми формалности. Нейниятъ „магазинъ“, е въ учителската стая. За продажбата на всѣко помагало има избранъ ученикъ (единъ за моливитѣ, другъ за блоковетѣ и пр.). Всѣки отъ тѣхъ влиза безпрепятствено въ канцеларията, за да продава въ брой или на кредитъ, като записва вересията въ отдѣлна тетрадка. Другъ води спестовния отдѣлъ. Трети държи смѣтка за фактуритѣ и отстъпката. На двора или въ стаятъ често се чуватъ спорове — на кой беденъ ученикъ да се даде безплатно тетрадка или моливъ. Надъ всички бди учителятъ чрезъ самитѣ ученици. Не бива да се държи много за строго опредѣлена форма на уредба и управление. Това ще зависи отъ възрастта на ученицитѣ и мѣстнитѣ условия.

Отъ това, което наблюдавахъ въ нашата детска кооперация и описахъ накъсо, може да се заключи за значението ѝ при учебно-възпитателния процесъ. Тя създава обстановка, въ която децата се чувствуватъ като членове на единъ колективъ. Тукъ се забелязва единение между ученицитѣ отъ различни отдѣления, което, безспорно, е отъ значение и което ни едно друго ученическо дружество не може да постигне. Защото тукъ се явява новъ елементъ, който е твърде осезателенъ и отъ голѣмо значение днесъ — материалниятъ интересъ. Създава се атмосфера, която наподобява живота вънъ отъ училището. Децата влизатъ въ различни отношения, за да удовлетворятъ личнитѣ си нужди и то чрезъ детското общество — кооперацията. Въ сжщото време имъ се дава възможность да развиятъ у себе си редица социални добродетели. Създаватъ се полека-лека специфични за тѣхъ обичайни „закони“, чрезъ които се контролира отдѣлния ученикъ.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

Милка Периклиева — Варна.

ВЪТЪРНА МЕЛНИЦА.

(Единъ день въ детско училище).

Октомврий. Прохладно слънчево утро. Заънецътъ ни напомня, че е време за работа. Наредени, преди да влѣзатъ въ стаята, децата се спрѣха да се порадватъ на хубавото утро. Едно дете предложи да отидемъ на разходка. Други подкрепиха неговото предложение. — Де да отидемъ? Изявиха се най-различни желанія. Най-после всички се съгласиха да отидемъ до близката вътърна мелница. Събрахме по 1 лв. отъ тия, които имаха, и купихме 3 хлѣба и сирене за закуска.

Ето ни на пѣтъ къмъ опредѣленото мѣсто. Съ пѣсни, смѣхъ и весели разговори неусѣтно стигнахме. Разгледахме мелницата. Съ нѣколко думи децата разказаха, какъ изглежда отвънъ и отвътре, и посочиха, каква работа върши.

— Мелницата мели житото на брашно. Отъ брашното мѣсимъ хлѣбъ... Изникнаха редица въпроси; Къде расте житото? Кой го бере и какъ? Къде го носятъ? Какво правятъ отъ него? И т. н. Когато беседата се свърши, азъ запѣхъ пѣсничката: „Вътърната мелница се върти“... Децата пожелаха да я повтора и потрета. Седнахме да си починемъ. Всички я пѣхме нѣколко пѣти, закусихме си общо и доволни, свободно на група, тръгнахме обратно къмъ училището.

Следъ обѣдъ сподѣлихме впечатленията си отъ мелницата. Всѣки каза по нѣщичко за нея, за житото и хлѣба. Показахъ нѣколко картини, за да допълня добититѣ представи. Следъ като си попѣхме новата пѣсничка, едни отъ децата почнаха да рисуватъ, а други отидоха при глината. Две-три се доближиха до сандѣка съ пѣськъ¹⁾, а едно момиченце влѣзе въ кукленската кѣща²⁾. Всички деца се разпръснаха, ала всѣко знаеше, какво ще прави, и сериозно се занимаваше. Рисуваха вътърни мелници, хлѣбове, фурни. Моделираха хлѣбчета, житни зрънца, житни класове. Момиченчето, което бѣше въ кукленската кѣща, замѣси хлѣбъ за кукличкиѣ. Децата при сандѣка изобразиха съ пѣськъ и клечици нива и жѣтвари...

Следъ като всички привършиха работата си, уредихме

1) Въ стаята ни има плитъкъ сандѣкъ съ влаженъ пѣськъ.

2) Построена въ единъ кѣтъ на стаята отъ тънки летви и хартия съ размѣри около 1 x 1 x 1 м.

игра съ подражателни движения. Децата се разпредѣлиха на жътвари и жътварки, колари, мелничари, търговци, хлѣбари и дечица, които купуват хлѣбъ за дома си. По редъ всѣка групичка съ съответни движения представи своята „работа“: жътваритѣ жънаха, вързваха снопи, редиха ги на кръстци; коларитѣ ги превозиха на хърмана, върхаха ги; мелничаритѣ мелиха житото; хлѣбаритѣ мѣсиха и пекоха хлѣбъ и т. н.

Тази игра много се хареса на децата, и тѣ я повтаряха много дни наредъ.

Милка Периклиева.

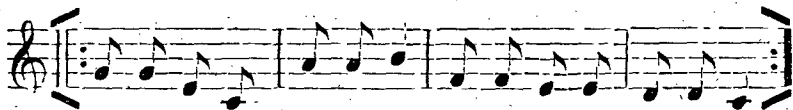
Лекъ вѣтрець задуха.

Лекъ вѣтрець за- ду-ха отъ зо- ри,

въ-тър-на-та мел-ни-ца вър- ти.

Тя не спи-ра, не се- ди, ко- ле- ло- то се върти.

Лекъ вѣтрець духа отъ зори	Духай вѣтре, духай бързо ти
Вѣтърната мелница върти	Тѣй и нащо колело върти.
Тя не спира, не седи,)	Тѣй напредъ, едчо, две, три) 2
Колелото се върти.) 2	Ехъ, че хубаво върви!) 2

Брой на играчитѣ: 5, 10, 15, 20.

Предваритено нареждане: 5 деца — най-високото стои мирно съ ржце разтворени настрани; останалитѣ четири заставатъ така — по едно отпредъ, отзадъ, отлѣво и отдѣсно съ сжщо разтворени ржце, като съ едната ржка се залавятъ за рамената на срѣдното, за да образуватъ мелница. И четиритѣ сж обърнати въ една посока

Образуватъ се нѣколко „мелници“ споредъ броя на децата.

Ходъ на играта: Всички запѣватъ „Лекъ вѣтрець задуха отъ зори“ и т. н.

Срѣдното дете — осята на мелницата — се върти на мѣстото си, а крайнитѣ — перкитѣ се движатъ бавно, равномерно напредъ въ кръгъ.

При започване на втория стихъ децата отпущатъ за мигъ ржцетѣ си, обръщатъ се на обратната страна, като поставятъ другата си ржка на рамото на срѣдното дете, и играта продължава.

Г. П. Василевъ.

ГРАДСКАТА УЛИЦА ПРЕЗЪ ЕСЕНЬТА.

(Комплексна тема за II отдѣление).

1. Екскурзия изъ близката градска улица.

Устройство на улицата. Шосирана, павирана или е ненастлана? Какъ настилатъ улицата съ чакълъ? Какъ я павиратъ? Тротоари и мостове. Отъ какви материали сж направени? Отъ какви материали ги правятъ въ центъра и въ края на града? Събиране материали за училищната сбирка: кжсове отъ гранитъ, сиенитъ, варовникъ, пѣсъчникъ и др.

Нешосираната улица и движението по нея въ дъждовно и сухо време (калъ и прахъ).

Работникъ-трошачъ на чакълъ. Неговиятъ инструментъ — чукъ. Какъ работи работникътъ? Какъ седи, когато разбива едритъ камъни? Какъ размахва чука? Опасности при работата: нараняване, повреда на очитъ. Какъ се предпазва работникътъ отъ тѣхъ? Защо обвива колѣнетъ и нозетъ си съ парцали? Какъ нарежда чакъла? Каква купчина чакълъ може да нареди за единъ день? Каква надница получава?

Работникъ-копачъ. Неговитъ инструменти: мотика, търнакопъ, лолата. Какво и какъ работи? Защо трѣбва най-напредъ да се разкопае улицата? Колко часа на день работи? Каква надница получава?

Дъждъ и порой. Мжтна вода. Приспособления за отичане на водата. Де отива водата следъ дъжда? Наклони за отичане на водата; отвори на градскитъ канали; решетки върху тѣхъ. Странични ровове, дето нѣма канали. Какъ хората следъ дъжда помагатъ на водата да се втича въ каналитъ? Какво вършатъ тѣ?

Натрупаната калъ по улицата. Кой и какъ я почиства?

Наблюдения при поправката и почистването на шахтитъ на уличния каналъ.

Водосточнитъ тржби на сградитъ. Какъ сж поставени тѣ, за да не тече водата отъ тѣхъ върху минувачитъ?

Работа въ уличния каналъ: поставяне водопроводни тржби, изграждане на шахтитъ, поставяне на кабели.

Почистване на улицата отъ сметъ.

Кой, кога и какъ я почиства?

2. Въ училището.

а) Разглеждане на материалитъ, събрани при екскурзията.

Наименования, свойства.

б) Постройка въ сандъче на миниатюрна улица: настилка, тротоари, каналъ, шахти, мостъ.

в) Задачи по смѣтане: цени на материалитѣ за настилане на улицата, работнишки надници.

3. Движение по улицата.

а) Прави и криви улици. Предимства на правитѣ улици. Значение за движението на кола и пѣшници.

б) Ширина и дължина на улицата. Ширина на тротоаритѣ. Дължина на мостовеѣ. (Отдѣлни групи ученици правятъ измѣрвания съ метъръ и рулетка и съобщаватъ резултатитѣ).

в) Кога движението по улицата е най-оживено? Защо? Опредѣлете занятието на минувачитѣ по облѣклото: работници, служащи, ученици, войници и др.

г) Коли по улицата: товарни, файтони, автомобили, камиони.

Колко коли минаватъ за 5, 10, 15 минути по улицата? Колко минувачи минаватъ за сѣщото време сутринъ, на пладне, вечеръ? (Отдѣлни групи ученици наблюдаватъ, записватъ и съобщаватъ резултатитѣ).

г) Задачи по смѣтане съ данни за движението по улицата.

4. Улицата презъ есента.

а) Какви растения има по улицата? Защо сядатъ дървета отъ дветѣ ѣ страни? Какви дървета сѣ засадени?

По какво познаваме, че е настѣпила есень? Листопадъ. Дъждъ. Калъ по улицата. Какъ сѣ облѣчени минувачитѣ? какви стоки се излагатъ презъ есента въ магазинитѣ на улицата? Зеленчуци, овощия, плодове, галоши, чадъри, вълнени платове, балтони, шапки, нови учебници, печки и др.

б) Разходи на семейството за облѣкло и обуѣа. Купуване учебници, тетрадки и други учебни потрѣби. Задачи по смѣтане съ данни, взети отъ тази областъ.

в) Устни разкази. Всѣки ученикъ разказва за улицата, въ която живѣе: име на улицата, де се намира, какъ е направена и т. н.

г) Правописни упражнения. Записване имената на материалитѣ, употрѣбени за направата на улицата (пѣськъ, пѣсьчникъ, варовникъ, гранитъ и др.); записване наименованията на работници, занаятчии и търговци, споредъ занятието имъ (каменаръ, копачъ, зидаръ, коларъ, каруцаръ и др.).

г) Колективни съчинения: „Улицата край училището“; „Нашата улица.“

е) Четене подходящи четива.

ж) Рисуване и моделиране: кола, файтонъ, автомобилъ, улица съ дървета; каменаръ троши камъни; минувачи по улицата.

Ант. Борлаковъ.

ЛАЛУГЕРЪ.

(Урокъ за III отдѣление).

Помагала: картина или препаратъ; рисунка — надлъженъ разрѣзъ на жилището на лалугера *).

Материалъ за разработка. 1. Лалугери живѣятъ на нашата селска поляна край могилиѣ. Вие сте ги виждали. Щомъ ги наближите, тѣ се изправятъ на заднитѣ си крака, поогледатъ се наоколо и после бърже-бърже тичатъ да се скриятъ въ дупкитѣ си, изкопани въ земята.

2. Лалугерътъ прилича на голѣма мишка. Трупътъ му е дебелъ като на малко котенце. Опашката му е кжса и покрита съ рѣдка козина. Отгоре тѣлото му е покрито съ сиво-жълтеникава козина. Това го запазва отъ неприятели. Когато стои между сухата трѣва или на прѣстѣта, мжчно се забелезва отдалечъ.

3. Жилището му е голѣма кржгла дупка, изкопана 1—2 метра дълбоко въ земята. То е постлано всѣкога съ мека слама и трева. Отъ него излизатъ три входа: двата водятъ навънъ, третиятъ — въ една друга голѣма кржгла дупка въ земята. Тя служи за хамбаръ на лалугера. Есенъ хамбаря е пълненъ съ зърна и семена. Младитѣ лалугери си правятъ по единъ хамбаръ, а старитѣ по 3—5. Всѣки хамбаръ е съединенъ съ жилището чрезъ отдѣленъ входъ.

Единиятъ отъ входоветѣ, който излиза навънъ, е отвѣсенъ; той служи за провѣтриване на жилището. Другиятъ е изкривенъ като джга: по него лалугерътъ излиза и влиза.

По тия входове лесно може да се познае, дали въ дупката живѣе лалугеръ. Ако въ тѣхъ има мѣхъ и трѣва или ако сж засипани съ прѣстъ, това показва, че дупката е напустната, защото всѣки лалугеръ държи жилището и входоветѣ си въ голѣма чистота.

4. Лалугерътъ е добъръ майсторъ-копачъ. Той капае прѣстѣта съ ноктитѣ на прѣститѣ си. На преднитѣ крака има по 4, а на заднитѣ — по 5 прѣста, въоржени съ остри нокти.

Ако земята е твърда, той копае и съ жбитѣ си. Изкопаната прѣстъ изхвърля съ заднитѣ си крака. Когато копае дълбоко въ земята, той изтиква прѣстѣта навънъ и съ тѣлото си, като върви заднишкомъ.

5) Презъ пролѣтѣта лалугерътъ се храни съ млади и меки корени, съ семената, посѣти по нивитѣ (разравя посѣвитѣ); напада и полскитѣ птици и изяда яйцата и пилцитѣ имъ. Яде сжщо бръмбари, пеперуди и други насѣкоми. Презъ лѣтото, когато узрѣятъ плодоветѣ на полскитѣ расте-

*) Вж. Естествознание за III отд. отъ Ант. Борлаковъ и В. П. Гочевъ, стр. 33.

ния. започва да се храни само съ тѣхъ; предпочита плодовете на фасула и граха, житните и другите хлѣбни зърна. Той отива въ нивите, изправя се на задните си крака, хваща съ предните високите стълба, прегризва ги и ги сваля на земята, измъква всички зърна отъ свалените класове и ги натъпква въ бузите си. Отстрани бузите му сж разширени като торбички, за да събира въ тѣхъ храна. Въ тѣхъ той може да събере до 50 грама зърна наведнажъ. Следъ туй бърже отива въ хамбаря си, изправя храната и пакъ се връща на работа. Така събира храна презъ цѣлото лѣто.

6. Презъ октомврий, когато се захлади и полето запустѣе, лалугерътъ се скрива въ жилището си. Преди това той го постила добре съ мека суха слама и трева. Презъ това време той е много тлъстъ: отъ изобилната храна презъ лѣтото той натрупва масъ подъ кожата си. Тя му държи топло презъ зимните студове.

Щомъ се скрие въ дупката си да зимува, лалугерътъ запушва всички външни входи и заспива. Тѣлото му изстива като ледъ. Очите му се затварятъ. Дишането му отслабва. Напролѣтъ, презъ февруарий, той се събужда, отваря входовете си, но не излиза навънъ. Тогава се храни отъ събраната храна въ хамбаря. Едва къмъ края на мартъ той излиза по по полето, понеже тогава намира храна.

7. Два пжти презъ лѣтото — въ края на май и въ края на юлий — женскиятъ лалугеръ ражда въ своето топло и меко легло 6 — 18 малки слѣпички лалугерчета. Тѣ бозаятъ млѣко отъ майка си. На петия или шестия день взиматъ съ предните си крачка зърна и ги гризатъ.

Следъ две седмици отъ раждането си младите лалугери започватъ да копятъ сами. Тогава майката ги изпжжда отъ леглото си и ги оставя сами да си търсятъ храна.

Ако всички малки лалугери можеха да отразнатъ, тѣ биха се размножили толкова много, че всички полета би опустошили, ала това не става: ястреби, кукумявки, врани и други птици ги преследватъ и изтрѣбватъ. Най-опасниятъ имъ врагъ е невѣстулката. Тя влиза въ жилището имъ, одушва ги и ги разкъсва.

9. Понеже много ги преследватъ, лалугерите сж станали твърде предпазливи. Преди да тръгнатъ за храна, тѣ се изправятъ на задните си крака и внимателно разглеждатъ и се ослушватъ, дали нѣма нѣкакъвъ врагъ наоколо. Лалугерътъ слуша и вижда много добре. Той чува и най-слабия шумъ. Усѣти ли опасностъ, бърже се скрива въ жилището си. Когато го преследватъ, отъ време на време се спира, изправя се на задните си крака, ослушва се, следъ туй пакъ бърже тича напредъ.

Застигне ли го врагъ, лалугерътъ започва да ръмжи, да скърца съ зжби и се хвърля отгоре му. Той напада дори и

тогава, когато го не закачатъ. Случвало се е да се хвърля влезапно на хората, които спокойно минаватъ покрай дупката му, и да ги захапва за дрехитѣ. Грабне ли го нѣкоя птица — ястребъ, врана, кукумявка, той впила остритѣ си зъби въ нея и се бори, докато я умъртви.

Общо схващане.

А. Рекапитулация :

1. Де живѣе лалугерътъ. 2. Тѣлото му. 3. Жилището и хамбаритѣ му. 4. Храна. 5. Лалугерътъ презъ зимата. 6. Какъ се размножава. 7. Врагове. 8. Какъ се пази отъ неприятели.

Б. Схващане въ новъ редъ :

1. Какъ се защитяватъ лалугеритѣ отъ неприятели 2. Какъ се пазятъ отъ студъ и гладъ. 3. Какъ се размножаватъ.

В. Схващане въ нова форма :

1. Единъ лалугеръ разказва, какъ прекаралъ лѣтото. 2. Другъ лалугеръ разказва, какъ прекаралъ зимата. 3. Борбитѣ и победитѣ на единъ лалугеръ. 4. Какъ единъ лалугеръ си направилъ жилище. 5. Животътъ и патилата на единъ лалугеръ.

Изводи :

1. Лалугеритѣ живѣятъ наблизу край нивитѣ, защото тамъ намиратъ храна. 2. Правятъ си жилища въ съседнитѣ поляни, понеже тамъ ралото на земледѣлеца не ги разваля. 3. Лалугерътъ има сивожълтеникава козина, остро зрѣние и остъръ слухъ. Това му помага да се пази отъ неприятели. 4. Защо събира зимнина? 5. Защо бузитѣ му сж разширени като торбички? 6. Защо прекарва зимата въ сънъ? 7. Защо есенъ натрупва тлъстина подъ кожата си? 8. Защо се размножава много? 9. Защо е станалъ много предпазливъ?

Рисуване и моделиране :

1. Лалугеръ бѣга. 2. Лалугеръ, изправенъ на заднитѣ си крака. 3. Лалугеръ гризе житни класове. 4. Лалугеръ излиза отъ дупката си.

Четива.

Ив. Георгиевъ — София.

ИЗВАНДАНЕ ДЕСЕТИЦИ И ЕДИНИЦИ ОТЪ ДЕСЕТИЦИ.

(Урокъ въ II отдѣление).

Подбирамъ следнитѣ задачи :

За залесяване на единъ голъ хълмъ донесли на ученицитѣ въ село липи, акации и борчета.

Отъ 90 липи презъ праздника на залесяването, ученицитѣ отъ IV отдѣление посадили 46. Останалитѣ посадили ученицитѣ отъ III отдѣление.

Отъ посадениятѣ липи, ученицитѣ отъ II отдѣление полѣли 51. Останалитѣ полѣли ученицитѣ отъ I отдѣление.

Отъ 90 акации ученицитѣ отъ III отдѣление посадили 38. Останалитѣ посадили ученицитѣ отъ IV отдѣление.

Отъ посадениятѣ акации ученицитѣ отъ I отдѣление полѣли 36, а останалитѣ полѣли ученицитѣ отъ II отдѣление.

Отъ 100 борчета ученицитѣ отъ IV отдѣление посадили 53, а останалитѣ — ученицитѣ отъ III отдѣление.

Отъ посадениятѣ борчета, ученицитѣ отъ I отдѣление полѣли 45, а останалитѣ полѣли ученицитѣ отъ II отдѣление,

Има да се разрешаватъ следнитѣ въпроси :

1. Колко липи, акации и борчета сж посадили ученицитѣ отъ III отдѣление и колко отъ IV ?

2. Колко сж полѣли ученицитѣ отъ I отдѣление и колко отъ II ?

Диктува се първата задача и се записва условието :

Донесли сж 90 липи.

IV отдѣление посадили 46.

III „ „ ?.

II „ полѣли 51.

I „ „ ?.

Анализира се първата частъ и се идва до извода : отъ 90 липи ученицитѣ отъ IV отдѣление взели 49. За III отдѣление оставатъ 90 липи—46,

— Какво действие ще извършваме? — Изваждане. — Отъ какво число какво ще вадимъ? . . . Смѣтали ли сте съ такива числа? — Не.— Сега ще се научите, какъ се изважда отъ такива числа . . . Да допълнимъ задачата: липичкитѣ били свързани въ снопчета. Въ всѣко снопче имало по 10 липички. Смѣтайте сега!

— 90 липички — 9 снопчета.

— IV отдѣление взело 40 липички — 4 снопчета. Оставатъ цѣли 5 снопчета. Развързали едно снопче и отъ него взели само 6 липички. Оставатъ цѣли 4 снопчета и 4 липички = 44.

— Да направимъ тази смѣтка и на смѣталото!.. Вижте какъ ще я реша азъ.

На черната дъска написвамъ :

$$\begin{array}{rcl}
 & 90 \text{ л.} & - 46 \text{ л.} = \\
 \hline
 \text{Разлага се 46. Имаме :} & 90 \text{ л.} & (40 + 6) \text{ л.} = \\
 \text{Изваждаме десетицитѣ :} & 90 \text{ л.} - 40 \text{ л.} & = 50 \text{ л.} \\
 \text{Разлагаме 50 :} & & 50 = 40 + 10 \\
 \text{Изваждаме 6-тѣ единици} & & 10 - 6 = 4 \\
 \text{Събираме останалитѣ} & & 40 + 6 = 46 \\
 \hline
 \end{array}$$

Или $90 - 46 = 44$

Въ условието попълняме намѣреното за III отдѣление.

По сщия начинъ се смѣта и втората частъ — намира се

неизвестното за I отдѣление. Следъ това ученицитѣ обясняватъ, какъ се изважда.

Другитѣ задачи се решаватъ по сѣщия начинъ съ тази само разлика, че смѣтането се извършва на умъ и на черната дѣска се отбелязватъ само резултатитѣ.

И з в о д ъ .

Когато имаме да изваждаме десетици и единици отъ десетици, най-първо изваждаме десетицитѣ. Следъ това отъ едната десетица на остатъка изваждаме единицитѣ. Останалитѣ единици прибавяме къмъ останалитѣ цѣли десетици и получаваме търсеното число.

Упражнения. 1. Устно решаване на задачи съ неименовани и именовани числа, за да се усвои техниката на пресмѣтането. 2. Решаване практически задачи.

Родина.

Маршъ.

Ас. Стояновъ.

1. Та мо, де-то първо зър-на слънце, в'ясенъ день о-

грѣ-ло и не-бе-то ве-дро-си-нью с'рой звез-

дич-ки въз-си-я-ло.

2. Тамо ти погледна
Съ първи погледъ на земята
И продума първа дума —
Името на майка свята ; | 3. Тамо, дето свиденъ татко
Кротко шепнѣше унесенъ
Приказки за дни благи,
За незнаенъ край чудесенъ ; |
|---|--|

4. Де прекара въ скръбъ и радостъ
Ти година следъ година,
Тамъ е, тамъ е, мили сине,
Твоята хубава родина !

С. Чилингировъ.

На училище

(ученишки маршъ).

Маршъ.

Пан. Бояровъ.

На- предъ дру-га-ри мал-ки в'стройни ре- до ъе у-

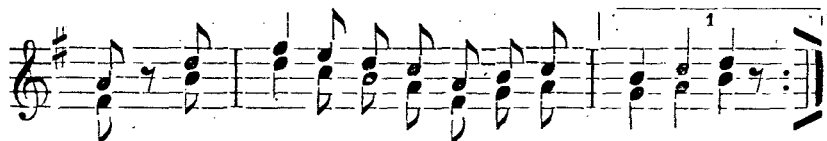

чи-лицни-я звънъ съ радость ни зо- ве у-

Fine.

ни зо- ве На зе-мя-та род-на на- деж-да сме

ний напредъ къмъ на-у- ка пакъ звъ- не- ца бий

не- ца бий.

Елинъ-Пелинъ.

Сбогомъ ластовички.

Умѣрено.

Иорданъ Г. Пенчевъ.

Ми- на лѣ- то - то бла- га- то, е- сень-

та при- стиг- на тукъ — ла-сто- вич-ки- тѣ на

я- то готвятъ се за то - пли югъ.

2. Сбогомъ, ластовички мили, 3. И на този кжтъ далеченъ,
Сбогомъ, сбогомъ и лекъ пжтъ, Де блѣсти рѣката Ниль,
Живо-здро-вао лекокрили Занесете въ даръ сърдеченъ
Вий стигнете въ южни кжтъ. Наши поздравъ скжпъ и
милъ.

4. А на пролѣтъ пѣстроцвѣтна
Ний — следъ днитѣ зимни, зли —
Ще ви срещнеме приветно
Съ нашето : „Добре дошли !

Трайко Симеоновъ.

Весела есенъ.

Хороводно.

Пан. Бояровъ.

Зла-то - ко-са и зас - мѣ-на даръ да
Ки-чи с'гиз-да - ва пра - мѣ-на дър-ве-

ру-ва е - сень-та Тра-ла
са тре - ви цвѣ-тя

ла-ла тра-ла ла-ла ки-чи с'гиз-да-
дър-ве-са тре-

2. Тя обсипва ги съ злато
И съ пурпуръ ги краси,
Да се радватъ, докогато
Зла слана ги покоси.

3. Тя за малкитѣ играчи
Носи сладки плодове;
Тя изпраща за орачи
Благодатни дъждове.

Ранъ - Босилекъ.

Есенна пѣсень

(дуетъ).

Умѣрено.

Ганчо Колевъ.

2. Навредъ е глухо и мрачно,
Навредъ се разтилатъ мъгли,
И чернитѣ гарвани грачатъ, { 2
И дъждъ по недѣли вали
3. Но в'нивитѣ бодъръ орачѣтъ
Пшеницата прѣска и сѣй --

Не стрѣскагъ го облаци, бури { 2
Въ браздитѣ той крачи и пѣй...

Вл. Русалиевъ.

Слѣпо гѣдуларче.

Andante.

Йорданъ Г. Пенчевъ.

И азъ ли да замина?
Кжде ще спра въ нощта?
Азъ нѣмамъ ни роднина,
Ни майка на свѣта.

Съ гѣдулка вѣвъ ржката
И съ мжка въ своята грѣдь
Азъ дойдохъ изъ тъмата,
Загубилъ бродъ и пжтъ.

Азъ скитамъ тукъ и тамо
Съ една торба на грѣбъ,
Гѣдулка ми само
Разбира мойта скрѣбъ.

Засвирия, тя се слива
Въ мигъ съ моята душа
И трепка като жива,
И плаче въ пустошъта.

Ас. Разцвѣтниковъ.

Кети Женцеръ.

СЪСТЕЗАТЕЛНИ ИГРИ СЪ ТОПКА¹⁾.

Топка, подхвърляна въ една редица.

Мѣсто: Салонъ или игрище.

Брой на играчитѣ: 10 до 40.

Помагала: Две футболни топки.

Уредба. Играчитѣ се раздѣлятъ на две групи, равни по брой и сила; нареждатъ се на една крачка единъ отъ другъ въ две паралелни челни редици.

Това разстояние може да се увеличава до 4-5 крачки, когато играчитѣ усвоятъ играта. На края на всѣка редица застава по единъ водачъ съ топка.

Ходъ на играта. По даденъ знакъ всѣки водачъ подхвърля топката на съседа си, който отъ своя страна я подхвърля на своя съседъ и т. н., докато тя достигне до края на редицата. Когато крайниятъ играчъ я хване, затичва се задъ редицата, застава предъ водача и подхвърля топката по същия начинъ. Играта продължава, докато всички играчи станатъ „водачи“. Групата, която първа свърши играта, се смята за победителка.

Правила. 1. Топката трѣбва да се подхвърля хоризонтално и твърде бързо.

2. Играчитѣ трѣбва да подхвърлятъ топката само отъ своето мѣсто. Ако я изгърватъ, трѣбва да я взематъ и да се върнатъ на мѣстото си, преди да я подхвърлятъ на съседа си.

3. Топката може да се подхвърля отъ дѣсния или лѣвия край на редицата.

Водачъ. + + + + + + + + + +

Водачъ. O O O O O O O O O O

Грѣшки. 1. Да се сгъстява или разрѣдва редицата презъ време на играта.

2. Играчътъ да подхвърля топката, безъ да бжде на мѣстото си.

3. Да изпуска топката.

4. Да я подхвърля, като подскача.

Топка, подхвърляна въ две редици.

Мѣсто: Салонъ или игрище.

Брой на играчитѣ: 10 до 40.

Помагала: По една футболна топка за всѣка група.

¹⁾ Вж. „Педагогическа практика“, год. XIV, кн. 7 и 8, стр. 429.

Уредба. Играчите се разпределят на две (три, четири и пр.) равни **чифтни** групи. Следъ това се преброяватъ въ всѣка група. Да предположимъ, че въ всѣка група има по 6 играчи. Номера 1, 2 и 3. се нареждатъ въ челна редица; срещу тѣхъ на разстояние 3 крачки се нареждатъ номера 4, 5 и 6. Въ всѣка редица играчите заставатъ на една крачка единъ отъ другъ; всѣки означава мѣстото си съ тебеширъ или другъ знакъ.

Втората група се нарежда по сѣщия начинъ успоредно съ първата на разстояние 4 крачки.

Първите номера държатъ по една топка въ ржка.

Ходъ на играта, правила. По даденъ знакъ номеръ 1. подхвърля топката на номеръ 4; следъ това се затичва къмъ края на своята редица и заема мѣстото на номеръ 3. Презъ това време другите играчи пристѣпятъ крачка въ лѣво (дѣсно) и всѣки заема мѣстото на играча, който е стоялъ предъ него. Номеръ 4 подхвърля топката на номеръ 2, който заема мѣстото на номеръ 1; следъ това тича до края на редицата и заема мѣстото на номеръ 6. Презъ това време другите играчи пристѣпятъ крачка въ лѣво (дѣсно).

Ако играта се изпълнява бърже, топката непрекъснато се движи между двете редици. Тя може да се връща, като се удря съ ржка (безъ да се хваща).

Печели групата, която първа завърши играта.

Изъ училището и живота.

Въ чужбина.

Физическото възпитание въ Италия. Първото впечатление, което при едно посещение въ Италия добива човекъ по отношение възпитанието, сж голѣмитѣ грижи за физическото развитие на младежъта. Почти въ всички квартали на италианскитѣ градове, а особено въ по-новитѣ, сж уредени игрища, дето младитѣ презъ свободното си време играятъ или пъкъ подъ палатки лагеруватъ. Бръговетѣ на всички езера и рѣки, хубавитѣ склонове на планинитѣ и красивитѣ долини на тая страна сж посѣяни съ младежки колонии. Трѣбва, обаче, да забележимъ, че тия грижи не сж само обикновенъ спортъ, а грижи за системно физическо възпитание, което се налага на италианската младежъ и дава вече очакванитѣ резултати. Фашиститѣ, следъ като поеа управлението на страчата, наредиха, щото възпитанието на учащата се младежъ да се пренесе отъ задушнитѣ стаи на училището подъ открито небе. Промѣната бѣше голѣма. До тоя моментъ принципътъ, който лежеше въ основата на училищното възпитание, налагаше младежъта да се учи и възпитава въ училището.

Който познава примамливостъта на прѣсния италиански въздухъ, синьото италианско небе и слънце, той ще разбере, съ каква енергия и колко мъчно е било за училището да прокара основния принципъ — да се задържи детето въ училището. Безъ особена строгостъ, съ която се отива до суровостъ, мъчно би било да се застави италианско дете да посещава училището. Фашиското управление, обаче, тури край на обучението въ задушнитѣ стаи; то измѣни цѣлата система на възпитанието, като промѣни и името на министерството отъ „министерство на просвѣта“ въ „министерство за възпитание на младежъта“.

Цельта на възпитанието е, да се създадатъ добри граждани, както се това разбира отъ фашиститѣ. За това е нужно преди всичко енергия, физическа енергия, дееспособностъ, трудолюбие и изобщо всички особености, които се добиватъ не само чрезъ знания, а при здраво и силно тѣло. Отъ казаното е ясно, че съ засилването на фашизма се засилиха и грижитѣ за прекалено развитие на тѣлото. Като че всички грижи тукъ сж насочени за отглеждане на здрави и силни хора. Тия грижи сж предоставени въ ръцетѣ на хора и организации, които се отличаватъ като добри милитаристи. Милицията, която, когато фашиститѣ поеа управлението на страната, се състоеше отъ млади хора измежду военнитѣ, указа голѣмо влияние за то-голѣми грижи по отноше-

ние самата организация на младитѣ фашисти — „Опера Национале Балила“, чиито задачи бѣха насочени главно къмъ физическото възпитание.

Младиятъ учителски персоналъ е силно заразенъ отъ емперизма на новото спортно и физическо възпитание. Отъ детето се изисква не само то да бжде здраво и силно, но и да е работливо — да обича труда и да намира удоволствие въ това, че то е извършило нѣкаква физическа работа. За щастие на италианския народъ, процентътъ на слабитѣ и хилавитѣ деца е много малъкъ. Затова италианската младежъ се отзовава съ готовностъ на исканията на младитѣ възпитатели.

Но въ Италия има и слаби и неджгави деца. За тѣхъ до сега не е направено много нѣщо. Сега, обаче, като че настѣпва разведряване въ системата на физическото възпитание. Научнитѣ изследвания си пробиватъ пътъ и, ведно съ исканията на лѣкаритѣ въ борбата имъ срещу туберкулозата, почнаха да указватъ влияние тѣхнитѣ искания и по отношение грижитѣ за физическото възпитание въ училищата. Искането, че не само здравитѣ, а и болнитѣ, по-слабо развититѣ деца, се нуждаятъ отъ повече грижи, си пробива се повече и повече пътъ въ умоветѣ на младитѣ възпитатели. Мусолини възприелъ това схващане и отведнажъ насочилъ грижитѣ за физическото възпитание къмъ нова насока. Назначена е комисия, на която е възложена задачата да анкетира положението на слабитѣ и неджгави деца въ всички училища на страната, да се погрижи за правилното ръководене на тѣхното възпитание и по тоя начинъ чрезъ профилактично тѣлесно възпитание да се надвие наследствената неджгавостъ и се създаде по-здраво поколение. Съ тая поправка на възпитателната система въ Италия, ролята на лѣкаря въ училището се засилва.

Преди да се приеме детето въ училището — следъ като навърши 6 години, трѣбва да се прегледа много грижливо отъ лѣкарь, който отбелязва констатираното и дава тая констатация на учителя, за да я има предъ видъ при понататѣшното възпитание на детето.

Подготовката на училищния лѣкарь става въ висшето училище за физическо възпитание въ Римъ. Тукъ, въ това училище съ съдействието на централния комитетъ за физическо възпитание на слабитѣ деца се изработватъ упѣтванията и програмитѣ, по които се работи за засилване на слабитѣ деца. Особената задача, която си поставятъ учителитѣ на тия деца, се състои въ това, щото въ продължение на 4 години, докато детето навърши 10 години, да се тренира въ такава форма и да се подпомогне развитието му до такава степенъ, че самото то да се почувствува здраво и силно. Тамъ, дето тая задача не може да се постигне, децата се подлагатъ

на профилактично отглеждане, което продължава, докато се свърши периодът на половото зазряване.

Най-здравата и дееспособна младеж на италианския народ днес е прибрана въ редоветъ на младежката организация „Балила“ и др. спортни организации, дето подъ ръководството на опитни учители се полагатъ особени грижи за физическото ѝ развитие. Що се отнася до по-слабитъ деца, за които споменахме по-горе, то тѣ сж изцѣло подъ грижитъ на училищния лѣкаръ и особенъ типъ лѣкари. За тия лѣкари се откриватъ при висшето училище за физическо възпитание въ Римъ всѣка година лѣтни курсове. Има и друго нѣщо. Отъ цѣла година насамъ отъ всички студенти по медицина сн изисква да посещаватъ тия курсове и нито единъ студентъ не се допуска до държавенъ изпитъ, ако той не ги е преминалъ. По тоя начинъ фашиското правителство се надѣва да създаде поколѣние млади лѣкари, които не толкова съ своята медицинска практика, колкото чрезъ добро възпитание и педагогическа подготовка, като навлѣзатъ въ младежкитъ организации, ще могатъ да бждатъ полезни за младежъта.

Д-ръ К. Свраковъ.

Педагогиката на хитлеризма. Голѣмото френско списание „L'Education“, редактирано отъ Georges Bertier, директоръ на новото училище „Ecole de Roches“, дава следнитъ бележки за новитъ насоки на образованието въ Германия:

„Всѣки политически режимъ слага своя отпечатъкъ повече или по-малко върху народното образование. Историята на последнитъ години ни дава хубави примѣри за това съ Русия, Италия и Германия.

Ваймарската република въ Германия бѣ създавала, особено въ Прусия, една твърде либерална педагогическа система, главната грижа на която бѣше да се зачита свободата и самодейността на детето. Тя препоръчваше да се употребяватъ активнитъ методи и клонѣше къмъ ония схващания, които бѣха любими на младежкото движение (Jugendbewegung).

Но единъ режимъ, чиито усилия бѣха насочени да подчинятъ индивида на общността, ръководенъ само отъ волята на водача, не можеше да търпи една педагогическа система, основана върху индивидуализъма. Хитлеристкото образование се вдъхновява отъ принципитъ, изложени отъ водача въ книгата му „Mein Kampf“ (Моята борба) и въ много публични речи. Тѣлото трѣбва да предшества духа. Умътъ не е същественъ и определящъ факторъ за стойността на единъ народъ. Да се създадатъ здрави и физически силни хора и енергични характери — ето цельта, която трѣбва да си задава възпитателътъ. Полезнитъ знания ще се прибавятъ надъ тѣхъ.

Учителят трябва да развива у детето „обществения инстинкт“ — привычката за пълното подчинение на водача. „Народностната и расова общност“, основана върху арийското кръвно сродство, изисква от всички индивиди, които я съставляват, пълна саможертва. Индивидът е само единица във нацията. Правата на последната стоят над неговите права. А правата на държавата върху детето стоят над правата на родителите върху него.

Една от същественият цели на възпитанието е да вътълпи силно във детския ум идеята за расата, убеждението за голѣмитѣ добродетели на арийската раса, цивилизаторка на Европа. Всички науки, а особено историята, трябва да се турят във услуга на държавата и да съдействуват за осигуряване непрекъснатата продължителност на народностния характер. Същото може да се каже и за изкуството, което не бива да бѣде международно, но расово и национално, за да съдействува за въздигането на националната и расовата гордост“.

У насъ.

Задължения на околийскитѣ училищни инспектори. Министърът на народното просвѣщение г. генералъ Радевъ е отпразилъ обширно окръжно до областните и околийскитѣ училищни инспектори, въ което се напомнят основнитѣ задължения на последнитѣ.

„Тежъкъ и отговоренъ е постът на околийскитѣ училищни инспектори — се казва въ окръжното. Нищо преувеличено нѣма въ твърдението, че въ тѣхни ръце е сложенъ успѣхът на основното ни образование.“

„Ръководител и наставникъ на учители може да бѣде само онзи, който стои на по-горно стѣпало отъ тѣхъ. Инспекторътъ ще има обаянието на истински водачъ, когато притежава въ по-голѣма степенъ качествата на добрия учител. Инспекторътъ трябва да бѣде пръвъ подражаванъ и догонванъ отъ всички. Къмъ този образъ на истински образованъ човѣкъ и примѣренъ държавенъ служител трябва да се стреми всѣки, който се е нагърбилъ да бѣде учител.“

Околийскитѣ училищни инспектори трябва да действуватъ по предварително обмисленъ планъ, както за ръководството на учебно-възпитателната работа въ училищата, тъй и за професионалното издигане на учителите въ околията си. Въ плана, който трябва да бѣде докладванъ на областния училищенъ инспекторски съветъ, се предвиждатъ и педагогическитѣ конференции. Министерството ще преценява не количеството на тѣзи конференции, а тѣхното изпълнение.

Редомъ съ общите конференции трябва да бѣдатъ и помалките конференции на учителите отъ една административна община.

Първа грижа на всеки околийски училищен инспекторъ трѣбва да бѣде да си подбере и подготви добри сръдишни директори — най-близки негови помощници.

Добре подобраниятѣ, въведени въ подробноститѣ на службата и проникнати отъ дълга къмъ училището сръдишни директори, осигуряватъ напълно успѣха на учебното дѣло въ околията. По-чести срещи на инспектора съ сръдишнитѣ директори, както и по-чести срещи на последнитѣ съ своитѣ директори и класни учители, сѣ повече отъ наложителни. И тия срещи не бива да иматъ само административенъ характеръ, а да засѣгатъ и педагогическата страна на службата, както и всички останали условия, отъ които зависи училищния животъ въ околията.

Видно мѣсто въ грижитѣ на инспектора трѣбва да намѣри и извънучилищната дейность на учителитѣ.

Министерството се ползува отъ случая да подчертае особено то си задоволство отъ широко развитата народопросвѣтна дейность на учителитѣ презъ изтеклата година, изразена въ маса сказки, изнесени предъ населението, голѣмъ брой народни университети, вечерни курсове, забави, представления и др., както и участието въ читалищата и кооперациитѣ.

Въ ревизията си околийскитѣ училищни инспектори трѣбва да иматъ предвидъ правилния животъ не само на училището, но и сѣдбата на учителя.

Задължителнитѣ ревизионни актове се изискватъ само при нужда за атестирането на учителя. Ревизионниятъ актъ се прочита на ревизирания учителъ.

Понеже училищата се ревизиратъ и отъ сръдишнитѣ директори, инспекторътъ трѣбва да почва ревизията си отъ сръдишното село. Откакъ изслуша доклада на директора, той пристѣпя къмъ ревизия на други училища въ общината, придруженъ отъ последния. Следъ като обходи всички селища въ общината, редно е да се върне отново въ сръдището на общината, да устрои конференция съ учители и училищни настоятели и да предяви къмъ тѣхъ общитѣ си изисквания.

За да има приемственостъ въ службата на околийскитѣ училищни инспектори, когато по известни причини се наложи промѣна на персонала, министерството задължава да се заведатъ при всѣка околийска инспекция: 1. Книга за ревизията на учителитѣ и 2. Книга за ревизията на училищата. Следъ всѣка ревизия инспекторътъ отбелязва въ тия две книги срещу партията на всѣки учителъ или училище, какво е намѣрилъ и какво порѣчалъ при ревизията. За ръководство при воденето на тия книги ще се има предъ очи тѣхното предназначение, а именно — да дадатъ възможность на новоназначения инспекторъ да продължи безъ прекъсване започнатата работа на предходника си.

Накрай министерството си подчертава, че ще държи

много за образцовитѣ околийски училища, въ които ще иска да види отразени административния и педагогически усѣтъ на околийскитѣ училищни инспектори. Областнитѣ училищни инспектори се задѣлжаватъ при обиколкитѣ си да ревизиратъ тия училища съ огледъ на отговорноститѣ, които носятъ за уредбата имъ тѣхнитѣ непосредни ръководители — околийскитѣ училищни инспектори.

Министерството има върата, че лицата, които е отбрало за тази тъй важна ръководна служба, сж проникнати отъ съзнанието за своя дългъ и се надѣва, че ще оправдаятъ доверието, въ което сж облѣчени.

Искания на Просвѣтния съюзъ. Управителниятъ съветъ на просвѣтния съюзъ въ пълния си съставъ се явилъ на 8 октомврий т. г. при министра на народното просвѣщение г-нѣ генералъ Радевъ. Следъ срещата председателятъ на съюза г. проф. Ст. Консуловъ направилъ предъ представителитѣ на столичния печатъ следнитѣ изявления:

„Въ срещата си съ г. министра на народното просвѣщение ние предявихме нѣколко искания, по-важнитѣ отъ които сж:

1. Приравняване на учителскитѣ заплати къмъ срѣдното ниво заплати на чиновницитѣ при сжщия цензъ.

Съюзътъ счита, че покрай материалната страна въпросътъ има и своята морална страна: трудътъ на просвѣтнитѣ дейци не бива да бжде поставятъ по-долу отъ труда на другитѣ държавни служители. Първа крачка въ това отношение бѣ направена съ сегашния бюджетъ по отношение заплатитѣ на първоначалнитѣ учители.

Съюзътъ има предвидъ затрудненото положение на държавата, но той смѣта, че ако и въпросътъ да не може да се уреди окончателно, все пакъ може да бжде направена втора стѣпка, за да почувствува учителството, че държавата цени неговия трудъ. Тази втора стѣпка би трѣбвало да засегне всички категории просвѣтни дейци, а именно: първоначални, прогимназиални, гимназиални учители и професоритѣ отъ нашия университетъ.

По отношение на последнитѣ Съюзътъ поддържа отдавна направеното отъ университета искане, професоритѣ да се приравнятъ по заплата съ съответнитѣ категории отъ служителитѣ на ведомството на правосъдието.

2. Ние поискахме отъ г. министра да съдействува предъ известни общини да отпуснатъ общинско възнаграждение на учителитѣ. Особено общинитѣ на онѣзи градове, кждето животътъ е твърде скѣпъ.

Сжщо настоявахме предъ г. министра да бжде премахната въ новия бюджетъ оная забележка отъ стария, съ която се лишава известни категории учители отъ предвиденото повишение на заплатата си, защото получавали общинско възнаграждение.

3. Изтъкнахме предъ г. министра смущението, ксето се появи въ учителството отъ разрешението на въпроса за заплатитѣ на раздѣленитѣ двойки.

Това разрешение не съвпада съ разрешението на сщия въпросъ при другитѣ ведомства на министерства.

4. Понеже Просвѣтния съюзъ е създаденъ отъ държавата, за да защитава интереситѣ на просвѣтнитѣ дейци, съюзътъ счита, че въ всички случаи, дето се разглеждатъ интереситѣ на категории учители, министерството би трѣбвало да се осведомява отъ Съюза, а не отъ разни делегации.

Само съюзътъ би могълъ да погледне базпристрастно на отдѣлнитѣ искания.

5. Управителниятъ съветъ на съюза увѣри г. министра, че цѣлокупно учителство и просвѣтни служители, обединени въ Просвѣтния съюзъ, стоятъ днесъ твърдо на фронта на държавата. По този начинъ се възпитава сега младото поколение. Ето защо държавата ще може да се облекне и на своитѣ 26,000 просвѣтни дейци въ тия тежки дни.

Министрътъ генералъ Радевъ изслушалъ съ внимание У. С. на Просвѣтния съюзъ, обещалъ е да направи възможното за учителството въ рамкитѣ на законитѣ и изказалъ пожелание по-често да се среща съ представителитѣ на учителството.

Институтъ за национална култура. Съ новия бюджетъ на Министерството на просвѣщението се създаде институтъ за проучването на националната култура и образованието у насъ. Председателъ на този институтъ е гл. секретаръ, а негови членове - редакторътъ на „Училищенъ прегледъ“, библиотекарътъ при м-вото, уредникътъ на училищния музей, единъ статистикъ и неговъ помощникъ, както и професорътъ отъ Държавния университетъ, който завежда централния медико-педагогически институтъ. Целта и задачитѣ на този институтъ е да събира материали и да проучва образованието у насъ, националната култура и нейното приложение въ образованието, да следи педагогическитѣ новости въ чужбина и възможноститѣ за евентуалното имъ приложение у насъ, да изследва всестранно българското дете, да дава мнения за реорганизацията на образованието и пр.

За функционирането на института е изработенъ специаленъ правилникъ, който въ скоро време ще бжде приложенъ.

За училищнитѣ имоти. Въ Министерството на народното просвѣщение сж постъпили много оплаквания въ връзка съ отдаване училищнитѣ имоти за обработване.

Въ оплакванията се твърди, че училищнитѣ имоти при отдаването имъ чрезъ търгъ за обработване сж се вземали отъ заможни селски стопани, тъй като тѣ се явявали по-конкурентноспособни отъ малоимотнитѣ селски стопани.

Като взема предъ видъ тѣзи оплаквания, Министерството на народното просвѣщение е отправило окръжно до училищнитѣ настоятелства, съ което имъ обръща внимание върху параграфъ 45. отъ Правилника за уредба на учил. фондове.

Споредъ тоя параграфъ, училищнитѣ имоти не могатъ да се наематъ отъ стопани съ повече отъ 50 или 100 декара земя, споредъ селището.

Разбирателство между кметове и учители.

Като отбеляза съ задоволство, че досега учителитѣ сж работили съ подемя за културното и стопанско издигане на народа, Министерството на просвѣщението посочва, че въ нѣкои мѣста между училищнитѣ власти и администрацията сж изникнали търкания и недоразумения, нежелателни за самото него. Възъ основа на това, Министерството е предписало до г. г. областнитѣ училищни инспектори да внушатъ на подведомственитѣ си органи, че както учителитѣ, така и кметоветѣ, сж призовани да служатъ на добре разбранитѣ интереси на народа. Макаръ кметътъ да не е началникъ на учителитѣ, М-вото желае учителството и администрацията да живѣятъ въ добро разбирателство и да си съдействуватъ взаимно.

Последна сесия за държавенъ изпитъ при учителскитѣ институти. Въ Министерството на просвѣтата е констатирано, че Държавниятъ университетъ пуска достатъченъ брой завършили висше образование, които при липса на вакантни мѣста въ срѣднитѣ училища, заематъ мѣста въ прогимназиитѣ, а отъ друга страна завършилитѣ учителскитѣ институти при това положение заематъ учителски мѣста въ първоначалнитѣ училища. Поради това се смѣта, че е безпредметно вече въ учителскитѣ институти да се произвеждатъ държавни изпити, които даватъ права на учители въ основнитѣ училища и затуй административниятъ съветъ е решилъ презъ м. ноемврий т. г. при учителскитѣ институти въ Пловдивъ и Шуменъ да се състои ликвидационна сесия за тия изпити. До последнитѣ ще бждатъ допустнати и околийскитѣ училищни инспектори съ 5 годишна служба.

КНИГОПИСЪ.

Гждуларче. Сборникъ училищни пѣсни. Музыка отъ Иорданъ Г. Пенчевъ, учителъ с. Миндя, Еленско. Цена 10 лева.

Скромень народень учителъ, откърмень въ народния битъ и пѣсни, вдъхновенъ отъ поезията на нашитѣ млади пѣвци, ни поднася това малко сборниче отъ 24 пѣсни, нагодени за нашитѣ първоначални и прогимназиални ученици. Това сж низъ отъ чудно мелодични пѣсни, откъснати отъ душата и сърдцето на пѣвеца. Тѣ ни затрогватъ и неусѣтно пленяватъ. Отваряте първата страница на сборничето и се натъквате на пѣсенъта „Слѣпото Гждуларче“ — стих. Ас. Разцвѣтниковъ. Текстъ познатъ на читателя. Но музиката нова, сочна, вдъхновена. Какъ чудно е вникналъ г. Пенчевъ въ духа и настроението на стиха, та ни дава и тъкмо подходяща мелодия! Запѣвате я и не можете да се откъснете отъ нея. А следватъ още редица такива пѣсни: „Сбогомъ ластовички“, „Изпрати есенъ хабери“, „Елегия“, „Гждуларче“, „Сираче“ и пр. Подбравъ е стихове и съ поучителенъ характеръ. Такива сж „Млади борци“ и „Здравейте, трезви легиони!“

Сборничето е одобрено отъ Министерството на Народното просвѣщение съ окръжно № 2317 отъ 10.VII т. г.

Ние го горещо препоръчваме на нашето учителство.

Мих. Д. Николовъ.

Получени въ редакцията списания:

1. **Свой имотъ.** Месечно свисание на кооверат.-строителното сдружение „Свой имотъ“. Редакторъ: Ст. Омарчевски. Година I, книга 1 и 2. Годишенъ абонаментъ 100 лв. София, ул. Раковски, 141.

2. **Българско училище.** Обществено-ведагогическо списание. Редакторъ: Д-ръ В. А. Мановъ. Год. VIII, кн. 1. Годишенъ абонаментъ за учителитѣ 80 лв., за училищата и читалищата 100 лв. София, ул. Царица Йоанна, 16.

3. **Свободно възпитание.** Списание за педагогическа култура. Редакторъ: Димитъръ Т. Кацаровъ. Год. XIV, кн. 1-2. Годишенъ абонаментъ 100 лв. София, ул. Бачо Киро, 15.

4. **Природа и наука.** Илюстрирано популярно научно списание. Редактори: П. Бакаловъ, Ас. Златаровъ, Ст. Консуловъ, Ал. Радославовъ. Год. VI, кн. 1. Годишенъ абонаментъ 60 лв. София - VII, ул. Руенъ, 24.

5. **Детска радостъ.** Год. XXI, кн. 1. Книгоиздателство „Хемусъ“, София. Годишенъ абонаментъ 40 лв.

Издания на Книжарница „Образование“ — Варна

Известната книжарница „Образование“ — Варна пуца на много намалени цени следните свои издания:

1. **Сборникъ сценки за деца** отъ Мих. Д. Николовъ. Този сборникъ съдържа 32 диалога и сценки за деца отъ първоначалните училища и прогимназиите. Сценките сж съ сюжети подходящи за всеки случай презъ учебната година. **Цена 60 лева. Отстъпва се за 40 лева.**

2. **Снѣжната царица**. Детска пиеска въ 4 действия отъ Н. В. Чехова. Сжщата е разработена и въ оперетка отъ г. Хр. Илиевъ. **Цена 10 лева. Отстъпва се за 6 лева.**

3. **Куклитѣ**. Фантастична комедийка за деца въ 3 действия отъ Клавдия Лукашевичъ. Придружена съ пѣсни и танци. **Цена 10 лева. Отстъпва се за 6 лева.**

4. **Горска приказка**. Сценка въ едно действие отъ М. М. Бородатова. Много интересна и сценична. Придружена съ рисунки за костюмировката. **Цена 10 лева. Отстъпва се за 6 лева.**

5. **Елха въ гората**. Пиеска въ 3 картини съ пѣсни и танци отъ Е. Лебедева. Подходяща за зимния сезонъ. **Цена 10 лева. Отстъпва се за 6 лева.**

6. **ПЧЕЛИЦА**. Детско списание год. V. и VI. Цѣли течения по 8 книжки съ цвѣтни корици. Съдържа най-разнообразенъ материалъ за четене и заустяване, полезенъ за целитъ на обучението и възпитанието на нашитѣ деца. **Цена 40 лева. Отстъпватъ се по 10 лева** течението.

Нито една ученическа библиотека не трѣбва да е лишена отъ това ценно детско списание.

Поръчки се изпълняватъ **само въ предплата**. Малки суми може да се изпратятъ и въ пощенски марки. Разносикитѣ по изпращане книжките сж за смѣтка на книжарницата.

Библиотека „Съвременно училище“ — Варна

Отдавна се чувствава нуждата от една ефтена и популярна педагогическа библиотека. Множеството педагогически ръководства които наводниха напоследък нашия педагогически пазар, сж по цени и обемъ недостъпни за учителството. От друга страна тѣ вече доста остарѣха съ своитѣ методи и похвати. Учителството търси нѣщо ново, нѣщо опрѣсняващо практиката му.

Реформенитѣ стремежи въ училищната практика се твърде слабо застъпватъ отъ досегашнитѣ ръководства. За да се отговори на тая нужда започна излизането на библиотека „Съвременно училище“ подъ уредбата на познатия у насъ учителъ Михаилъ Д. Николовъ.

Тя ще даде редица ръководства и практически указания за ежедневната работа по приложбата на съвременитѣ педагогически постижения въ другитѣ страни и у насъ.

Всичко това библиотеката ще даде въ малки на обемъ, но съ сбито съдържание книжки, за да бждатъ винаги на ръка на учителя като требника на свещеника. Тѣ ще го съветватъ и ръководятъ въ непосредствената му работа въ училище. И всичко това на нищожна цена.

ДО СЕГА СЖ ИЗЛЪЗЛИ СЛЕДНИТѢ КНИГИ:

1. Т. Д. Лозински. (Училищенъ инспекторъ) **Комплексно обучение.** Това е една книжка отъ 64 стр., въ която всестранно се разглежда теорията на комплексното обучение и се даватъ практически упътвания за приложбата му и у насъ. **Цена 5 лева.**

2. Мих. Д. Николовъ. **Естественъ методъ на началенъ четмописъ.** Въ 83 страници авторътъ разглежда всички методи на четмописа и като се спира на цѣлостния (глобалния) методъ на четене и писане, препоръчва го и дава множество практически лекции за провеждането му на практика. Предлаганата книжка е реферата на г. Николовъ, четенъ въ Варна презъ 1933 година и получи всеобщо одобрение. **Цена 8 лева.**

3. Проф. Е. Колингсъ. **Обучение по метода на проектитѣ.** Опити на едно американско училище. Преведе Антонъ Борлаковъ. Стр. 120. **Цена 15 лева.**

Тритѣ книжки могатъ да се получатъ за 25 лева **предплатени** въ пощенски марки. Разноснитѣ по експедицията на книжкитѣ е за сметка на издателството.

На групови доставки се прави още 20% отстъпъ.

Дирятъ се сериозни разпространители на библиотеката **Издава Книжарница „Образование“ — Варна.**

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

година XV (1935—1936).

Дава статии върху приложбата на съвременният педагогически искания въ първоначалното училище и прогимназията, разглежда всички течения и прояви, които целят обновата на училището; поднася практически материали, съ които може да се подпомага учителовото творчество въ училищното обучение и възпитание.

Излиза всъки месецъ отъ 1 октомврий 1935 год. до 1 юний 1936 год. — **8 книги годишно.**

Годишенъ	{	1) За България	80 лева.
абонаментъ:		2) За Чужбина	120 лева.

Абонаментътъ се предплаща.

Настоятелъ на „Педагогическа практика“ може да бжде всъки, учителъ, който запише най-малко 5 абоната. На настоятели и книжари се прави 20% отстъпъ отъ абонамента.

Всичко, що се отнася до списанието — писма, пари и ржкописи — се изпраща на адресъ: **Антонъ Борлаковъ, ул. В. Левски, 12, гр. Варна.**

Отъ администрацията на „Педагогическа практика“ могатъ да се доставятъ следнитъ книги:

1. Ал. Кръстевъ — **Коледарски пѣсни** . . 10 лв.
2. Добри Христовъ — **Рой звездици. Часть I.**
Пѣсни за първоначалнитъ училища. 20 лв.
3. Добри Христовъ — **Рой звездици. Часть II.**
Пѣсни за прогимназиитъ 20 лв.
4. Н. Беневъ — **Живо езикознание.** Ржководство съ теория и практика по граматика, четене и писане 12 лв.

За поръчки повече отъ 100 лв., се прави отстъпъ 30%.

Абонаментният номеръ и точниятъ адресъ на абоната трѣбва да се посочватъ винаги, когато се изпращатъ суми срещу абонаментъ. когато се искатъ промѣни на адреси, неполучени книжки или каквито и да е справки отъ редакцията или администрацията на списанието.

Неполучени книги трѣбва да се искатъ веднага следъ получаването на най-близката следъ тѣхъ книжка.

Когато се изпращатъ суми съ пощенски записъ, трѣбва да се съобщава съ отдѣлно писмо, за коя годишна на списанието и за кои абонати се изпращатъ тѣ.

Въ „Педагогическа практика“ може да сътрудничи всѣки учителъ, който съ перото, мисълта и практиката си може да бжде полезенъ на учителството и училището.

Ръкописитѣ трѣбва да бждатъ написани само на едната страница на листоветѣ чисто, четливо и съ официалния правописъ.